2004, ՀՈՒՆԻՍ Ա, ԹԻՎ 11 (175)

Քրիստոնյա Հայաստան

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ
ԿՐՈՆԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ
ԼՐԱՏՎԱԿԱՆ ԵՐԿՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ՀԻՄՆԱՐԿԵՔԸ

Ամեն տարի՝ Հիսուս Քրիստոսի հրաշափառ Հարության տոնից հիսուն, իսկ Համբարձման տոնից տասը օր հետո, Հայաստանյայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցին՝ որպես Տիրոջ փրկագործության ամբողջացում՝ ամփոփված տերունի տոներից մյուս չորսի (Հայտնություն, Տյառնընդառաջ, Հարություն, Համբարձում) խորհուրդներում եւ որպես Քրիստոսի Ընդհանրական Եկեղեցու հիմնարկեք, տոնում է Հոգեգալուստը:

Ինչպես ավանդում են մեզ ավետարանիչները, հարություն առնելուց հետո Հիսուս Քրիստոս մի քանի անգամ հայտնվեց Իր աշակերտներին՝ ուսուցանելով ու բացատրելով նրանց Աստծո Արքայության եւ ապագա Եկեղեցու խորհուրդները: Քառասուներորդ օրը Նա նորից հայտնվեց աշակերտներին եւ այս անգամ տարավ նրանց Ձիթենյաց լեռ՝ վերջին անգամ անցնելով Երուսաղեմի փողոցներով, ծանոթ արահետներով ու վայրերով, որոնք եղան Իր ուսուցումների, փրկչական չարչարանքների, նվաստացումների եւ վերջապես՝ անմահիճ մահվան տառապանքների լուռ վկան: Սակայն այս ամենի խոսուն վկաները աշակերտներն էին, նրանք, ովքեր այդ ընթացքում ապրեցին վախի, կասկածի, հուսահատության դառը եւ հավատի վերանորոգության քաղցր ու ապրեցնող պահեր: Եվ ահա ժամանակն էր, որ նրանք տեսնեին նաեւ Ուսուցչի Աստվածային կատարյալ Փառքը:

Ձիթենյաց լեռը, անշուշտ, պատահականորեն չէր ընտրել Տերը. այս բարձունքի վրա, դեռեւս մինչ Աստվածորդու մարդեղացումը, շատ անցքեր էին տեղի ունեցել (տես՝ Բ Թագ. ԺԵ 30, Գ Թագ. ԺԱ 5-7, Դ Թագ. ԻԳ 13, Եզեկ. ԺԱ 23, Զաք. ԺԴ 4): Ավետարանիչների վկայությամբ՝ հաղթականորեն Երուսաղեմ մտնելիս Հիսուս այս լեռան ստորոտով անցավ (Ղուկ. ԺԹ 29, 37, Մատթ. ԻԱ 1-11, Հովհ. ԺԲ 12-19), տեսավ իր վշտերի քաղաքը եւ ողբաց նրան (Ղուկ. ԺԹ 41-44): Տերը նաեւ հաճախ էր գիշերները բարձրանում այստեղ եւ մինչ լույս աղոթում (Ղուկ. ԻԱ 37), եւ վերջին՝ դառնության գավաթն ըմպելու Նրա աղոթքին եւս ականջալուր եղան այս լեռան հարավային լանջին գտնվող Գեթսեմանի այգու ծանոթ ձիթենիները:

Աշակերտներին այս լեռը տանելով՝ Տերը նրանց մեկ անգամ եւս վկայեց, որ Իր տառապանքներից մինչեւ փառավորումը փրկչական մեկ համակարգ է, մեկ ոսկե համաձույլ շղթա՝ մարդկանց համար մշակված Աստծուց, որպեսզի մեղքի պատճառով ընկածներս հնարավորություն ստանանք երկինք բարձրանալու:

Փրկիչը դիմեց նրանց. «Բայց այժմ ես գնում եմ ինձ ուղարկողի մոտ, եւ ձեզանից ոչ ոք ինձ չի հարցնում, թե՝ ո՞ւր ես գնում... Բայց ես ճշմարիտն եմ ասում ձեզ. լավ է ձեզ համար, որ ես գնամ. որովհետեւ, եթե ես չգնամ, Մխիթարիչը ձեզ մոտ չի գա, իսկ եթե գնամ, նրան կուղարկեմ ձեզ մոտ» (Հովհ. ԺԶ 5-8): Դժվար չէ պատկերացնել, թե ինչ զգացումներ պիտի ունենային աշակերտները՝ այս խոսքերը լսելով: Իրադարձությունների ու զգացումների արագընթաց հաջորդականությունն ասես հասել էր իր ցանկալի նպատակին, եւ Ուսուցչի մահն ու հարությունն ապրած աշակերտները, երբ մեկընդմիշտ եւ նորոգված հավատով գտել էին Նրան եւ այն էլ արդեն աներկբայորեն որպես Աստծո Միածին Որդու, հնչած խոսքերը տարակուսանքի նոր ոստայններ էին հյուսում... Երեք տարուց ավելի նրանք Տիրոջ կողքին էին, վայելում էին Նրա մարմնավոր ներկայությունը, շրջում Նրա հետ քաղաքներով ու գյուղերով, լսում Նրա քարոզներն ու սուրբգրային բացատրությունները, ընկղմվում Նրա առակների տեքստերում ու ենթատեքստերում, դառնում Նրա հրաշքների ու գործերի մշտական ականատեսը, Նրա հետ կիսում հացն ու ջուրը, տկարության, տառապանքների պահերին կրկին ուժավորվում Նրանից, բայց ահա Նա լքում է իրենց: Իսկ Ո՞վ է Մխիթարիչը, որ պիտի գա ու փոխարինի Փրկչին...

Եթե միայն ավետարանիչները փորձեին թղթին հանձնել շփոթահար աշակերտների ապրածն ու վերապրածը:

Հիրավի, Ուսուցչի խոսքերը զգաստացնող էին, տիրող մթնոլորտը՝ ծանր: Եվ սակայն բաժանման մտքի հոգեցունց ակնթարթը տեղի տվեց, նահանջեց...

Տիրոջ ժամանակին հնչեցրած խոսքերը, որոնք շատ հաճախ անհասկանալի կամ ոչ դյուրամարս էին, վերաիմաստավորվեցին: Մոռացված պատկերները կենդանություն առան եւ նրանց մի պահ տեղափոխեցին Տիբերիայի ծովեզերք: Հարուցյալ Ուսուցչի՝ հերթական անգամ աշակերտներին հայտնվելուց անցել էր ընդամենը մի քանի օր: Նրանք, ասես, մոռացած Ուսուցչի հետ անցկացրած իրենց կյանքի բազմահագ տարիները, կրկին զբաղված էին ձկնորսությամբ, երբ վերստին հայտնվեց Նա եւ դիմեց Պետրոսին՝ նախկին՝ «ավազակի» անվամբ. «Սիմո՛ն, որդի՛ Հովնանի, սիրո՞ւմ ես ինձ»,- հարցի մեջ ավելի շատ հանդիմանություն կար, քան պատասխանի ակնկալիք: Երեք անգամ հարցը կրկնելուց եւ համապատասխանաբար Պետրոսի պատասխանը լսելուց հետո ավելացրեց. «Արածեցրո՛ւ իմ ոչխարներին» եւ ապա՝ «Եվ ահա ես ձեզ ուղարկում եմ իմ Հոր խոստումը, իսկ դուք նստեցե՛ք Երուսաղեմ քաղաքում, մինչեւ որ երկնքից զորությամբ զգեստավորվեք» (Ղուկ. ԻԴ 49): Ակնարկն այլեւս պարզ էր: Տերը խոսում էր Իր ապագա Եկեղեցու՝ երկրի վրա Իր Տան, Իր հոտի մասին, որին հետագայում Սուրբ Հոգու շնորհներով զգեցած աշակերտները պետք է հովվություն անեին: Բայց ինչպե՞ս: Նրանք իրենց ուժեղ ու զորավոր էին զգում միայն Ուսուցչի կողքին, Նրա ամենօրյա ներկայությամբ, սակայն, երբ Նա հեռանում է, ո՞ւմ պիտի ապավինեին: «Ինձ է տրված ամեն իշխանություն երկնքում եւ երկրի վրա. ինչպես Հայրը ինձ ուղարկեց, ես էլ ձեզ եմ ուղարկում:

Շարունակությունը՝ էջ 2

ՄԱՄԼՈ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Ավարտվեց Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի այցը Ֆինլանդիա

Հունիսի 7-ին Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, ավարտելով պաշտոնական այցը Ֆինլանդիա, վերադարձավ Մայր Աթոռ Սբ. Էջմիածին: Հայրապետական պատվիրակությունը Ֆինլանդիա էր մեկնել Ավետարանական Լյութերական եկեղեցու պետ, Ֆինլանդիայի եւ Տուրկուի արքեպիսկոպոս Ջուկա Պաարմայի հրավերով:

Արքեպիսկոպոս Ջուկա Պաարմայի, ինչպես եւ Ֆինլանդիայի Ուղղափառ եկեղեցու պետ արքեպիսկոպոս Լեոյի հետ հանդիպումների ընթացքում եկեղեցապետերը հաստատել են միջեկեղեցական կապերի կարեւորությունը: Վեհափառ Հայրապետը հույս է հայտնել, որ համագործակցությունը կշարունակվի ոչ միայն հոգեւոր պետերի, այլեւ եկեղեցապատկան հաստատությունների միջեւ:

Վեհափառ Հայրապետը հանդիպում է ունեցել նաեւ Ֆինլանդիայի վարչապետ Մատտի Վանհանենի հետ: Գարեգին Բ Կաթողիկոսն անդրադարձել է դարասկզբին հայ ժողովրդի ապրած մեծ ողբերգությանը եւ իր ափսոսանքն է հայտնել, որ տակավին կան պետություններ, որոնք պաշտոնապես չեն դատապարտել հայոց ցեղասպանությունը, որ մարդկության դեմ գործված մեծագույն ոճրագործություններից մեկն էր:

Հնգօրյա ուղեւորության ընթացքում Հայ Եկեղեցու պատվիրակությունն այցելել է նաեւ Ֆինլանդիայի Աստվածաշնչային ընկերություն, հանդիպել է Հելսինկիի պետական համալսարանի Աստվածաբանության ֆակուլտետի տնօրինության հետ, ծանոթացել ֆակուլտետի գիտական կենտրոններում տարվող աշխատանքներին: Հայրապետին եւ նրան ուղեկից պատվիրակությանը հյուրընկալել են նաեւ ֆիննական երկու եկեղեցիների բարեսիրական կազմակերպությունները:

Վեհափառ Հայրապետը հանդիպել եւ իր օրհնությունն է բաշխել նաեւ ֆինլանդաբնակ սակավաթիվ հայորդիներին:

Այցի ավարտին Տուրկուի եկեղեցում երկու եկեղեցիների պետերը համատեղ աղոթք են բարձրացրել խաղաղության, ժողովուրդների բարեկամության, երկու հանրապետությունների համագործակցության, առաջընթացի եւ բարեկեցիկ կյանքի համար:

Ֆինլանդիա այցի ընթացքում Վեհափառ Հայրապետին ուղեկցում էին Կենտրոնական Եվրոպայի հայրապետական պատվիրակ Տ. Մեսրոպ արք. Գրիգորյանը, Մայր Աթոռի միջեկեղեցական հարաբերությունների բաժնի պատասխանատու Տ. Եզնիկ եպս. Պետրոսյանը, Նոր Նախիջեւանի եւ Ռուսաստանի հայոց թեմի առաջնորդ Տ. Եզրաս եպս. Ներսիսյանը, գավազանակիր Տ. Մեսրոպ աբեղա Պարսամյանը: Նորին Սրբության ուղեկիցների թվում էր նաեւ Դանիայում, Ֆինլանդիայում եւ Նորվեգիայում ՀՀ դեսպան Վլադիմիր Կարմիրշալյանը:

ՄԱՄԼՈ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը մեկնեց Մեծ Բրիտանիա

Հունիսի 10-ին Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, Անգլիկան եկեղեցու պետ Քենթրբերիի Արքեպիսկոպոս Ռոուան Ուիլյամսի հրավերով, մեկնեց Մեծ Բրիտանիա: Պաշտոնական այցի ավարտին Վեհափառ Հայրապետը նաեւ անդրանիկ հովվապետական այց կկատարի Անգլիայի հայոց թեմ:

Հունիսի 10-14-ը Ամենայն Հայոց Հայրապետը կհյուրընկալվի Անգլիկան եկեղեցու վարչական կենտրոնում՝ Լամբեթի պալատում: Հունիսի 11-ին Նորին Սրբությունը հանդիպում կունենա Քենթրբերիի Արքեպիսկոպոսի հետ, ապա Բուկինգհեմյան պալատում կհանդիպի Անգլիայի թագուհի Նորին Մեծություն Էլիզաբեթ Երկրորդի հետ: Անգլիկան եկեղեցի պաշտոնական այցի ընթացքում Ամենայն Հայոց Հայրապետը կհյուրընկալվի Նիկիական ակումբում, կայցելի Սբ. Էդվարդի եւ 20-րդ դարի նահատակների դամբարան, կլինի Սբ. Մարիամի աբբայությունում եւ Քենթրբերիի Արքայական դպրոցում: Նորին Սրբությունը կմասնակցի նաեւ եկեղեցական արարողությունների, իսկ հունիսի 13-ին կքարոզի Քենթրբերիի Մայր տաճարում:

Նախատեսվում է նաեւ Հայոց Հայրապետի այցը Հույն Ուղղափառ եկեղեցու Թյատիրայի եւ Մեծ Բրիտանիայի արքեպիսկոպոս Գրեգորիոսին, ինչպես նաեւ հանդիպում Արեւելյան ուղղափառ եկեղեցիների խորհրդի հետ:

Հունիսի 14-18-ը Ամենայն Հայոց Հայրապետն իր օրհնաբեր այցը կտա Անգլիայի հավատավոր հայոց հոտին: Նորին Սրբությունը կայցելի առաջնորդանիստ Սբ. Սարգիս եկեղեցի, կմասնակցի Սբ. Պատարագի՝ Լոնդոնի Սբ. Եղիշե եկեղեցում: Այս օրերին Վեհափառ Հայրապետը կհանդիպի նաեւ Մանչեսթրի հայ համայնքի հետ:

Հայոց Հայրապետին ուղեկցում են Մայր Աթոռ Սբ. Էջմիածնի միջեկեղեցական բաժնի պատասխանատու Տ. Եզնիկ եպիսկոպոս Պետրոսյանը, Նոր Նախիջեւանի եւ Ռուսաստանի հայոց թեմի առաջնորդ Տ. Եզրաս եպիսկոպոս Ներսիսյանը, Տ. Մեսրոպ աբեղա Պարսամյանը՝ իբրեւ գավազանակիր, եւ Երեւանի պետական համալսարանի ռեկտոր Ռադիկ Մարտիրոսյանը:

Մայր Աթոռ Սբ. Էջմիածինը մասնակից է Բանտերի հոգեւոր սպասավորների միջազգային ասոցիացիայի աշխատանքներին

Հունիսի 1-7-ը Էստոնիայի Հանրապետության մայրաքաղաք Տալլինում տեղի ունեցավ Բանտերի հոգեւոր սպասավորների միջազգային ասոցիացիայի (IPCA) համաեվրոպական հավաքը, որին արդեն երրորդ տարին իր մասնակցությունն է բերում Հայ Առաքելական եկեղեցին: Ի թիվս 30 երկրների շուրջ 150 հոգեւորականների՝ այս տարի Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնից հավաքին մասնակցում էր հայաստանյան քրեակատարողական հիմնարկների հոգեւոր պատասխանատու, Մայր Աթոռ Սբ. Էջմիածնի միաբան Հովհաննես սարկավագ Ռուշանյանը:

Համաեվրոպական հերթական այս հավաքը կրում էր «Ես բանտում էի, եւ դուք այցի եկաք» խորագիրը եւ նպատակ ուներ զեկուցումների եւ քննարկումների միջոցով նպաստել բանտային հոգեւոր ծառայության մակարդակի բարձրացմանը:

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՏԵՂԵԿԱՏՎԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳ

ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ ՏՈՆԸ ԿՈՏԱՅՔԻ ՄԱՐԶԻ ԿԱՊՈՒՏԱՆ ԳՅՈՒՂՈՒՄ

Աբովյանի շրջանի հոգեւոր տեսուչ Տ. Եփրեմ աբեղա Սարգսյանի գլխավորությամբ՝ Աբովյանի Ս. Ստեփանոս եկեղեցու նոր կազմավորվող եկեղեցասեր երիտասարդաց միության անդամները մայիսի 19-ին՝ Համբարձման տոնի նախօրեին, եղան Կապուտան գյուղում: Միության անդամները «Փրոջեքթ Հարմոնի» կազմակերպության՝ Կոտայքի մարզի գրասենյակի հետ համատեղ կազմակերպել էին տոնին նվիրված միջոցառում, որը տեղի ունեցավ գյուղի դպրոցի դահլիճում՝ բարձր դասարանցիների եւ գյուղական համայնքի անդամների մասնակցությամբ:

Միջոցառման սկզբում Կոտայքի մարզի «Փրոջեքթ Հարմոնի»-ի աշխատակից Հրայր Կարապետյանը ներկայացրեց «Փրոջեքթ Հարմոնի»-ի գործունեությունը եւ ներկաներին հանգամանորեն բացատրեց նորագույն տեխնոլոգիաների դերը կրթական համակարգում: Այնուհետեւ հոգեւոր հայր սուրբը ներկայացրեց Համբարձման տոնի խորհուրդը, անդրադարձավ 1441 թ. Հայոց Հայրապետական Աթոռի՝ Սսից Էջմիածին փոխադրման պատմությանը, որը տեղի է ունեցել Համբարձման տոնի օրը: Ապա միության անդամ Սիրանույշ Առաքելյանը մանրամասն ներկայացրեց տոնին վերաբերող ժողովրդական հավատալիքները, ավանդազրույցները, խաղիկները, բնորոշ ուտեստները, ինչպես նաեւ տոնի արտահայտումը գրականության եւ մանրանկարչության մեջ:

Միջոցառումից հետո միության անդամները այցելեցին գյուղի Ս. Մինաս մատուռ, եղան նաեւ Ջառ գյուղի Ս. Պողոս-Պետրոս եկեղեցում:

Աբովյանի Ս. Ստեփանոս եկեղեցու եկեղեցասեր երիտասարդաց միություն

ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ՀԻՄՆԱՐԿԵՔԸ

Սկիզբը՝ էջ 1

Գնացե՛ք ուրեմն եւ ուսուցանեցե՛ք բոլոր ազգերին, նրանց մկրտեցե՛ք Հոր եւ Որդու եւ Սուրբ Հոգու անունով: Ուսուցանեցե՛ք նրանց պահել այն ամենը, ինչ որ ձեզ պատվիրեցի: Եվ ահա ես ձեզ հետ եմ բոլոր օրերում՝ մինչեւ աշխարհի վախճանը» (Մատթ. ԻԸ 18-20):

Իր բոլոր հանձնարարականները, ինչպես նաեւ Երուսաղեմ վերադառնալու եւ այնտեղ սպասելու պատվիրանը աշակերտներին տալուց հետո Տերը, բարձրացնելով ձեռքերը, օրհնեց նրանց, «Եվ մինչ նա օրհնում էր նրանց, բաժանվեց նրանցից եւ դեպի երկինք էր բարձրանում» (Ղուկ. ԻԴ 51): Ավետարանչի՝ մեզ ավանդած այս սքանչելի պատկերն առավել սքանչելի խորհուրդ ունի. Տիրոջ օրհնությունը չավարտվեց լեռան կատարին, չավարտվեց երկրի վրա, այլ շարունակվում է առ այսօր եւ հավիտյան՝ Իր հայրական սուրբ օրհնությամբ ու Հոր առջեւ բարեխոսությամբ պահելով եկեղեցին ու Իր հավատացյալ հոտին, այն հոտին, այն եկեղեցուն, որի առաջին «վեմ»-երը, հրեշտակներից Տիրոջ վերստին գալու ավետիսն առած, նոր հավատով լցված, միասիրտ ու միատեղ նստեցին Երուսաղեմում: Պենտեկոստեի օրերը լրացան, «Եվ հանկարծակի երկնքից հնչեց մի ձայն՝ սաստիկ հողմից եկած ձայնի նման... Եվ նրանց երեւացին բաժանված լեզուներ, նման բոցեղեն լեզուների, որոնք եւ նստեցին նրանցից յուրաքանչյուրի վրա» (Գործք Բ 2-3): Եվ ահա Սուրբ Հոգու զանազան շնորհներով, որոնց թվում նաեւ տարբեր լեզուներով խոսելու կարողությամբ զգեցած՝ նրանք սկսեցին քարոզչությամբ ու աստվածադիր գործերով տարածել Տիրոջ խոսքը՝ տարբեր երկրներում ու ժողովուրդների մեջ: Ստեղծվեց Քրիստոսի եկեղեցին, ուր ամեն բանում եւ մշտապես գործեց ու գործում է Սուրբ Հոգին: Կորնթացիներին ուղղված իր թղթերից մեկում սուրբ Պողոս առաքյալն ասում է. «Եվ արդ ի՞նչ անել, եղբայրնե՛ր: Երբ ի մի վայր հավաքվեք, ձեզանից յուրաքանչյուրը՝ շնորհ ունենա սաղմոս երգելու թե ուսուցանելու, Աստծո հայտնությունը բերելու թե լեզուներով խոսելու, կամ խոսվածը թարգմանելու, թող այդ բոլորը լինի ի շինություն եկեղեցու... եւ ձեր ամեն ինչը պարկեշտությամբ եւ ըստ կարգի թող լինի» (Ա Կոր. ԺԴ 26, 40): Այսպիսով, հոգեգալստյան խորհրդի մեծագույն էությունն ամփոփված է այս մեկ բառի՝ շինության մեջ: Բաբելոնյան աստվածանտեսման աշտարակաշինության պատճառով բաժանված լեզուները հազարամյակներ հետո մեկտեղված պիտի ծառայեին Աստծո մեծ Տան՝ եկեղեցու շինությանը:

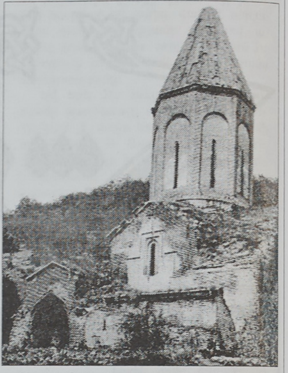

Այդ երկրներից եւ ժողովուրդներից մեկն էլ Հայաստանն ու հայ ժողովուրդն էր, որ դեռեւս քրիստոնեության ակունքներից իր «ըստ կարգի» մասնակցությունը բերեց այդ շինությանը՝ 20 դար հավատարմորեն ու անշեղորեն ծառայելով այդ սուրբ առաքելությանը՝ հաճախ Տիրոջ հետ անվարան խաչ ելնելով եւ Տիրոջ հետ հարության փառքը կիսելով: Պատմությանը դեռեւս վաղ միջնադարից հայտնի բազում հայ հոգեւորականներ՝ Սուրբ Հոգով զգեցած, կտրել-անցել են տարբեր երկրներ եւ հեթանոսներին քարոզել Աստծո ճշմարիտ Լույսը, իրենց աջակցությունը բերել Աստծո Տան շինությանը, իսկ հաճախ նաեւ՝ եղել այդ Տան հիմնադիրը: Իսկ այսօր, որքան էլ ցավալի է, նույն այդ երկրներից Հայաստան ներթափանցած շատ աղանդներ, տուրք տալով «ձկնորսի» իրենց մասնագիտությանը եւ «զգեստավորված» մեր էությանն ու Սուրբ Ավանդությանն անհարիր «շնորհներով», մեզանում այսօր կատարում են «բաբելոնյան աշտարակաշինություն»՝ նզովքի կնիքի տակ:

Եվ վայ նրանց, ովքեր անհաղորդ են Պետրոս առաքյալի հորդորին, թե՝ «Ազատեցե՛ք ձեր անձերը այս խոտորյալ սերնդից»: Եվ առավել վայ նրանց, ովքեր խոտորողների անփառունակ դերն են ստանձնել մեր երկհազարամյա մկրտության դրոշմն ունեցող ժողովրդի մոլորյալ զավակների շրջանում:

ՀԻՎԱՆԴ ՎԱՇԽԱՌՈՒՆ ԵՎ ՆՐԱ ՈՐԴԻՆԵՐԸ

(միջնադարյան զրույց)

Մի մարդ իր արծաթը վարձով էր տալիս: Նա ուներ երկու որդի: Պատահեց, որ մերձիմահ հիվանդացավ: Նրա մոտ եկավ խոստովանահայրը, որի առաջ նա թեպետ չթաքցրեց իր մեղքերը, սակայն ինչպես քահանան տեղեկացավ, չէր վերադարձել այն ամենը, որ տոկոսով էր ստացել, ուստի չկարողացավ ընդունել մեղքերի թողություն եւ տալ հոգու փրկություն: Իսկ երբ որդիները նրան հորդորեցին, որ վերադարձներ այն, ինչ-որ առել էր, թշվառականը պատասխանեց.

- Ես դա անել չեմ կարող, որովհետեւ եթե կենդանի մնամ եւ ոչինչ չունենամ, ստիպված կլինեմ մուրալ, իսկ եթե մեռնեմ, դուք ստիպված կլինեք ունեցվածքը տալու աղքատներին, եւ ձեզ ոչինչ չի մնա, որովհետեւ մեր ամբողջ ունեցվածքը կազմված է վաշխից:

Որդիները հորն ասացին.

- Հա՛յր, մեզ համար մի՛ խնայիր, նախ հոգա քո հոգու փրկության մասին:

Իսկ նա ասաց.

- Լռեցե՛ք, թողե՛ք ինձ, ես ավելի ապավինում եմ Աստծո ողորմությանը, քան թե մարդկանց շնորհներին, որովհետեւ մարդիկ անգութ ու անողորմ են, իսկ Աստծո ողորմությունն անբավ է:

Եվ այդպես անզեղջ մնալով՝ մեռավ:

Որդիներից մեկը, այս տեսնելով, ասաց մյուսին.

- Վաշխերը վերադարձնենք յուրաքանչյուր մարդուն, որպեսզի չմեղադրվենք մեր հոր տանջանքների համար:

Իսկ եղբայրն ասաց.

- Եթե իմ հայրը վաշխ էր վերցնում, ես չէի վերցնում: Ես կամենում եմ վայելել իմ բաժինը, քանի կենդանի եմ: Իսկ ինչ պիտի լինի ապագայում՝ ես չգիտեմ: Եվ այդպես աներեր մնաց իր խորհրդածություններում:

Առաջին եղբայրը ամենքին վերադարձրեց իր բաժին վաշխերը եւ մնացածը ծածուկ բաշխեց աղքատներին: Իսկ մյուս եղբայրը, կյանքի օրերն անցկացնելով հոր հավաքած հարստությամբ, վերջում իջավ դժոխք, իսկ առաջինը, վաշխերը վերադարձնելով, մտավ կրոնավորների վանք: Պատահեց մի օր, երբ աղոթում էր, գետինը բացվեց նրա առաջ, եւ անդաստաններում տեսավ մեծ հոր, որից ահագին բոց էր բարձրանում: Ուրիշ շատերի մեջ տեսավ իր հորն ու եղբորը, որոնք միմյանց անիծում էին: Հայրն ասում էր որդուն. «Անիծյա՛լ եղիր ինձ հետ, որովհետեւ քեզ հարստացնելու պատճառով ես եկա այստեղ»: Իսկ որդին ասում էր. «Մանավանդ դո՛ւ անիծյալ եղիր, որովհետեւ եթե դու ինձ թողած չլինեիր չարաչար հավաքած ինչքը, ես դյուրավ ազատ կլինեի ուրիշների մեղքերից»: Եվ այսպես անդադար անիծում ու կշտամբում էին միմյանց: Այս տեսնելով՝ կրոնավորը գոհանում էր Աստծուց, որ իր բաժինը հասուցեց մեկ առ մեկ:

Ուստի մենք եւս զգուշանանք նման ախտից, որպեսզի նրանց պես պատիժ չկրենք:

Գրաբարից փոխադրությունը՝

ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՆԵՐ

ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ Դ. ՕՎԱՅԵՑԻ (833-855)

Սկիզբը՝ թիվ 10

Ալա-Ծովափին Վաստուրական ներխուժեց Աղբակի եւ Անձեւացյաց գավառի վրայով եւ սկսեց ավերել ու կողոպտել երկրամասը: Աշոտ Արծրունու փորձերը՝ համաձայնության գալ նրա հետ, արդյունք չտվեցին: Ուստի հայ իշխանները ստիպված եղան զենքի դիմելու եւ Արճուճ գյուղի մոտ ջախջախեցին Ալա-Ծովափիի զորամասերը: Ալա-Ծովափին փախավ Բաղդադ: Տարոնում Մուսա-իբն-Զորահան իր հերթին կռիվներ էր մղում Բագարատ Բագրատունու դեմ, որն իր շուրջը հավաքելով բազմաթիվ հայ իշխանների՝ իրենց զորամասերով, եւ օգնություն խնդրելով Աշոտ Արծրունուց՝ դուրս եկավ արաբական զորքերի դեմ: Ճակատամարտում կարեւոր դեր խաղացին մասնավորապես Աշոտ Արծրունու եւ նրա հավատարիմ զորամասերը, եւ արաբական զորքերը կրկին ծանր պարտություն կրեցին: Հայերը թշնամուն հետապնդեցին մինչեւ Բաղեշ եւ պաշարեցին Շահաստան քաղաքը, սակայն արյունահեղություններից ձեռնպահ մնացին Մուսայի կնոջ խնդրանքով, որը Բագարատ Բագրատունու քույրն էր: Մուսան գուժկան ուղարկեց Բաղդադ՝ կատարվածի մասին տեղեկացնելով խալիֆին:

Հայերի ըմբոստանալն ու արաբական զորքերի պարտությունները հարկադրեցին խալիֆայությանը՝ դիմելու առավել վճռական քայլերի: Մութավաքիլ-Պիլլահ նոր խալիֆն իր որդու՝ Մողասի կառավարմանը հանձնեց Հայաստանը, սկսեց բուռն հալածանքներ քրիստոնյաների ու հրեաների նկատմամբ, որոնց արգելվում էր անգամ ձի հեծնել, այլ միայն էշ ու ջորի եւ այն էլ՝ առանց ասպանդակի, քրիստոնյաների ու հրեաների տների վրա՝ մահմեդականներից զատելու համար, կարգադրեց շան ու կապիկի նշաններ դնել, պետական պաշտոններից հեռացրեց բոլոր քրիստոնյաներին ու հրեաներին՝ պարտադրելով վերջիններիս մահմեդականներից տարբեր հագուստ հագնել, եւ արգելեց դպրոց հաճախել:

Աբուսեթը, որին որոշ աղբյուրներ մեղադրում են հայերից կաշառք վերցնելու եւ այդ պատճառով Հայաստանը խաղաղությամբ թողնելու մեջ, կրկին մեծ բանակով Հայաստան ուղարկվեց՝ լուրջ հանձնարարականներով: Սակայն նա Հայաստան չհասավ եւ մահացավ կամ Ասորիքում, կամ էլ Հյուսիսային Միջագետքում: Երբ մահվան գույժը հասավ Բաղդադ, արաբական զորքի հրամանատարությունը հանձնվեց նրա որդուն՝ Յուսուփ իբն-Աբուսեթին, որը եւ զորքերը շարժեց Հայաստան եւ Ատրպատականի վրայով մուտք գործեց Վաստուրական: Բանակ դնելով Աղբակ գավառի Հադամակերտ ամրոցի մատույցներում՝ նա իր մոտ հրավիրեց Աշոտ Արծրունուն, որը հեռացել էր Մարդաստան գավառի կողմերը: Բոլորովին չվստահելով արաբ զորավարին՝ վերջինս մի շարք ընծաներով նրա մոտ ուղարկեց իր մորը՝ Հռիփսիմե իշխանուհուն, որը Բագարատ Բագրատունու քույրն էր: Յուսուփը, որ հիանալի հասկացել էր Արծրունյաց իշխանի մտադրությունը, տեսք արեց, որ ամեն ինչ հիանալի է, եւ շարժվեց դեպի Տարոն: Այստեղ նա իր մոտ հրավիրեց Բագարատ Բագրատունուն՝ նախապես զանազան խոստումներ տալով: Բագարատը ժամանեց արաբների բանակատեղի եւ անմիջապես ձերբակալվեց՝ իր զինակիցներով հանդերձ: Յուսուփը նրան ուղարկեց Սամառա, իսկ ինքը ձմեռեց Տարոնի Մուշ քաղաքում՝ միաժամանակ ասպատակելով Տուրուբերանի եւ Աղձնիքի երկրամասերը՝ կողոպտելով, գերեվարելով ու կոտորելով բնակչությանը: Գերվածներից շատերն ուղարկվեցին ստրկավաճառության շուկաներ, իսկ մնացածները ստիպված էին ձմեռային դժնի պայմաններում ծանր աշխատանքներ կատարել: Չտուժեցին միայն Սասունի լեռնային շրջանները, որոնք ձմեռային ամիսներում պարզապես անմատչելի էին թշնամու համար: Սակայն սասունցիները լավ էին հասկանում, որ գարունը բացվելուն պես իրենք եւս կենթարկվեն հարձակման, ուստի հավաքելով իրենց ուժերը Խույթում՝

թշնամու համար անակնկալ հարձակվում են Յուսուփի զորքերի վրա: Հայերը փայլուն հաղթանակ տարան, արաբական զորքի մեծ մասը կոտորվեց, պատանդներն ու գերիներն ազատ արձակվեցին, իսկ Սուրբ Փրկիչ եկեղեցու գմբեթում թաքնված Յուսուփը, թիկունքից աշտեի հարված ստանալով, սպանվեց: Թովմա Արծրունին, որ հետագայում թղթին էր հանձնում այդ դեպքերի պատմությունը, անձամբ հանդիպել էր հիշյալ հայ զինվորին եւ ծանոթացել մանրամասներին:

Յուսուփ ոստիկանի սպանությունը սառը ցնցուղի ազդեցություն առաջ բերեց արաբական արքունիքում: Միաժամանակ հայ ազատագրական շարժումը, որ կարծես ծանր հարվածներից հետո նահանջ էր ապրում, սկսեց աշխուժանալ: Հուզումներ սկսվեցին ամբողջ երկրով մեկ: Կամենալով անմիջապես սպասվելիք ապստամբության առաջն առնել՝ Մութավաքիլ խալիֆը ոստիկանի պաշտոնը հանձնեց Բուղա զորավարին, որ ազգությամբ թուրք էր: Նրա տրամադրության տակ մեծ ուժեր դրվեցին, իսկ նրան էլ հրահանգ տրվեց ձերբակալել բոլոր հայ նախարարներին եւ ուղարկել Բաղդադ, իսկ զենքի ընդունակ մարդկանց՝ սրի քաշել: Արաբական զորքը Հայաստան հասավ 852 թ. գարնանը եւ մուտք գործեց Տարոն: Ձերբակալվեցին Բագարատ Բագրատունու որդիները՝ Աշոտը եւ Դավիթը: Հատուկ զորամասեր ուղարկվեցին Խույթ եւ Սասուն, որոնք ահավոր ավերածության ենթարկվեցին: Նույն ճակատագրին արժանացան Տարոնը եւ նրա շրջակայքը: Միաժամանակ փորձում էին շատերին մահմեդականացնել: Բագարատի որդիները եւ շատ ազնվականներ քշվեցին Միջագետք եւ հանձնվեցին խալիֆի ողորմածությանը:

Այս ամենն իրականացնելուց հետո Բուղան շարժվեց դեպի Խլաթ, դեպի Մոկք՝ զորամասեր ուղարկելով Վանա լճի հարավով եւ այնտեղից առաջացավ դեպի հյուսիս՝ Ապահունիքի վրայով: Ժիրակ զորավարը, իրեն ենթարկելով Մոկքի Սմբատ Բագրատունի իշխանին, այստեղ ավերածություններ չգործեց, սակայն մեծ կոտորածներ կազմակերպեց Ռշտունիքում, որը մտնում էր Աշոտ Արծրունու տիրույթների մեջ: Հատկապես մեծ ջարդեր եղան Առվենից եւ Ածանի ձորերում, իսկ գերի վերցվածները չվանակապ վիճակում կոտորվեցին Ռշտունիքի Նորագյուղ ավանում: Սակայն կիրճի մեջ երկու եղբայրներ, որոնց անունները պատմությունը չի պահպանել, եւ Շապուհ Ռշտունի քահանան, պարսատիկով եւ քարերով զգալի վնաս պատճառեցին թշնամուն: Արաբները գլխատեցին Մարդպետականի եպիսկոպոս Սահակի եղբորը՝ գեղեցկատես Աբուսահակ Վահեւունուն, որը հրաժարվեց իսլամանալ:

Այնուհետեւ թշնամին մտավ Տոսպ գավառ եւ այրեց Արտամետի եկեղեցին: Առաջանալով դեպի հյուսիս՝ Ժիրակի զորամասերը միացան Բուղայի հիմնական ուժերին, որոնք պաշարել էին Թոռնավան գավառի Նկան բերդը, որտեղ ամրացել էր Աշոտ Արծրունին՝ իր մի շարք հավատարիմների հետ: Հանդիպելով հայերի համառ դիմադրությանը՝ արաբները, ապակե ամանների մեջ այրվող ծծումբը պարսատիկներով նետելով բերդ, փորձեցին այն կրակի տալ: Դրան ի պատասխան՝ բերդի պաշտպաններն իրենց կրակից ազատում էին թրջված թաղիքե հագուստներ օգտագործելով: Հաշվի առնելով սննդամթերքի եւ զինամթերքի սպառվելը՝ պաշարյալները փորձեցին լեզու գտնել արաբների հետ խոստանալով գյուղեր ու ագարակներ, հարկերի բարձրացում եւ պատանդներ, սակայն Աշոտ Արծրունու հավատարիմ իշխանների մի խումբ՝ հանձին Մուշեղ Վահեւունու, Վահրամ Տրունու եւ թիկնապահ Վահրամի, գաղտնի բանակցությունների մեջ մտավ Բուղայի հետ եւ խոստացավ Աշոտ Արծրունուն՝ որպես միակ մեղավորի, հանձնել նրան, եթե իրենց թողնվեն իրենց տիրույթները, եւ ներվի իրենց ըմբոստությունը: Ստանալով Բուղայի համաձայնությունը՝ հիշյալ երեք իշխանները կազմակերպեցին Աշոտ Արծրունու բանագնացությունը Բուղայի մոտ, եւ նա բոլորովին էլ անտեղյակ չլինելով դավաճանությանը, ստիպված ներկայացավ արաբական զորավարին եւ ձերբակալվեց: Գրավվեց Նկանը, եւ բերդի պաշտպանները համարվեցին գերիներ, որոնց գլխավորներին Բուղան ուղարկեց Սամառա՝ ամիրապետին եւ միայն մի մասին նա շնորհեց Մոկաց Սմբատ իշխանին: Սամառա քշվածների մեջ էին Աշոտ Արծրունին, նրա որդի Գրիգոր-Դերենիկը, Վահան Արծրունին, նրա որդի Գագիկ-Աբումրվանը, Մուշեղ Արծրունին եւ նրա տիկինը՝ Հրանույշը: Հաշվի առնելով, որ Աշոտի եղբայր Գուրգեն Արծրունին իր վերահսկողության տակ էր առել ներքին ճանապարհները՝ իր ուժերը կենտրոնացնելով Ջլմար, Սռինգ եւ Ճահուկ կամ Ճախուկ ամրոցներում, գերիները Սամառա ուղարկվեցին Ատրպատականի վրայով, սակայն մի խումբ հայեր, այնուամենայնիվ, հարձակվեցին գերիներն Արաբիա տանող ջոկատի վրա եւ գերիների մի մասին ազատեցին: Տեղ ժամանած արաբական նոր զորամասերն ի վերջո ընկճեցին այդ խիզախ ջոկատը, որի զինվորների մի մասը գերի ընկավ եւ չնայած բոլոր կտտանքներին՝ հրաժարվեց իսլամանալ եւ Բուղայի հրամանով նահատակվեց: Դրանց մեջ էին Գեւորգ Ակեացին, Խոսրով Գաբեղյանը եւ ուրիշներ, սակայն պատմությունը պահպանել է միայն առաջին երկուսի անունները: Մի պարսիկ մահմեդական, ապշահար ու ոգեւորված հայ քրիստոնյաների արիությամբ ու տոկունությամբ, որոշում է քրիստոնեանալ եւ գլխատվում է արաբների կողմից: Մաղաքիա Օրմանյանը իրավացիորեն ցույց է տալիս, որ «Յայսմաւուրք»-ում հուլիսի 1-ի տակ հիշատակված Գեւորգ Ակեացին եւ քրիստոնյա երիտասարդը, ինչպես նաեւ մյուս նահատակները, վերը հիշյալ հայ նախարարներն ու քրիստոնեացած պարսիկն են: «Յայսմաւուրք»-ն այս ժամանակներում է դնում (ապրիլի 23) Հովհան Նախիջեւանցու եւ Շահապ Արծրունու (Բաղդադ, հուլիսի 22) նահատակությունը:

Շարունակելի

Բաբկեն ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ
Պատմ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր

ՍՈՒՐԲ ԳՐԻԳՈՐ ՏԱԹԵՎԱՑԻ

ՔԱՐՈԶ ՄԱՀՎԱՆ ՄԱՍԻՆ

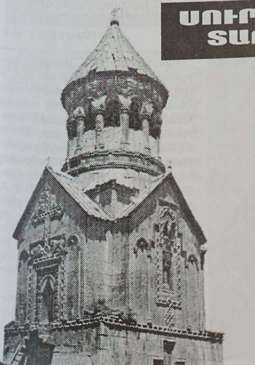

Վարդապետներն ասում են. «Ինչպես որ տարբեր՝ սուրբ կամ անսուրբ է մարդկանց կյանքը, այնպես էլ տարբեր է նրանց մահը, քանի որ նույն մահը ոմանց համար հրավերք է դեպի կյանք, իսկ ոմանց համար՝ կանչ է դեպի տանջանքներ: Ընդ որում՝ սուրբերը մահվանից կյանք են փոխվում, իսկ անսուրբները՝ մահվանից դեպի մահ»:

Տեսնենք, թե ովքեր են սուրբերը:

Արդ, սուրբերը նրանք չեն, ովքեր մարմնով լվացված, սրբված ու զարդարված են, այլ սուրբ են նոր մկրտվածներն ու սկզբնական մեղքերից սրբվածները: Դարձյալ՝ սուրբ են սրբազան ժողովուրդները, որոնք ուղղափառ են հավատով, սուրբ են գործերով, ապրում են սուրբ ամուսնությամբ եւ [հավատարիմ] մնում Աստծո սուրբ պատվիրաններին: Սուրբ են նաեւ նրանք, ովքեր կրոնավորում են մենակեցությամբ կամ քահանայական աստիճան ունեն: Ահա նրանք, որոնք սուրբ եւ արդար են կոչվում:

Իսկ անսուրբ են նախ եւ առաջ չմկրտվածները, ովքեր դեռեւս գրավված են սկզբնական մեղքի ներքո, ովքեր ո՛չ հինն ունեն՝ թլփատությունը, եւ ո՛չ նորը՝ մկրտությունը, ինչպես հեթանոսներն ու այլակրոնները: Անսուրբ են նաեւ հավատն ուրացողները, որոնք զանազան հերձվածների մեջ են կամ անհավատությամբ հեռացել են եկեղեցուց: Դարձյալ՝ անսուրբ են այսահարները, ովքեր ծուլության եւ անկատարության պատճառով ընկել են դիվահարության ախտի մեջ, եւ նրանք, ովքեր կախարդությամբ դյութության գործով են զբաղվում:

Դարձյալ՝ անսուրբ են մեղքերի ախտերի մեջ գտնվողները, ովքեր հեշտացել են՝ տեսակ-տեսակ մահուչափ մեղքեր գործելով, ովքեր առանց զղջումի են մնում եւ մեռնում են մեղքերի մեջ: Դարձյալ՝ անսուրբ են մեղքերից դարձողները. եւ սրանք երկու մասի են բաժանվում. ոմանք դառնում են մեղքերից, իրենց ամբողջ սրտով զղջում են, խոստովանում եւ սկսում բարի գործեր անել. այսպիսիները երբ հասցնում են իրենց մեղքերի փոխարենը, սուրբերի կարգում են կարգվում: Կան նաեւ ոմանք, ովքեր դառնում են մեղքերից կամ խոստովանում, սակայն սրտով մեղքերի մեջ են մնում եւ կրկին դեպի մեղքն են դառնում. այսպիսիներն անսուրբ են եւ մեղավոր, «շան պես դառնում են իրենց փսխածին եւ լվացված խոզի պես թավալվում են տիղմի մեջ»,- ասում է առաքյալը: Այսպես զանազանվում է սուրբերի՝ ովքեր հոգեւոր են, եւ անսուրբների՝ մեղավորների եւ մարմնավորների կյանքը: Եվ ինչպես որ տարբեր է նրանց կյանքը, այնպես էլ տարբեր է արդարությամբ վախճանվողների եւ մեղքերի մեջ մեռնողների մահը, ինչպես նաեւ հարությունը՝ [մեկին] փառք, իսկ [մյուսին]՝ տանջանքներ: Սակայն նախ պետք է տեսնել, թե ինչ է մահը եւ քանի՞ տեսակի է բաժանվում:

Արդ՝ մահը հոգու՝ մարմնից բաժանումն է, ասում են վարդապետները, եւ ինչպես որ սրանց միավորումը կյանք է, այնպես էլ բաժանումը մահ է: «Քանի որ բաժանված մարմինը լուծվում է հողին, որտեղից վերցվել է, իսկ հոգին գնում է Աստծո մոտ, Ով տվեց այն», - ասում է Սողոմոնը. սա անձի քակտումն է:

Նաեւ մարմինը, ոսկորները, ջղերը եւ այլն քակտվում եւ լուծվում են հողին. սա մարմնի բնության բաժանումն է: Դարձյալ՝ մահը փոփոխումն է ժամանակի եւ մուտք դեպի հավիտյանը: Քանզի ժամանակի մեջ գտնված ժամանակ հոգին փոփոխվում էր, մահը մուտք է դեպի անփոփոխ հավիտյանը, իսկ հարության օրը [հոգին եւ մարմինը] պիտի միանան առանց փոփոխվելու: Դարձյալ՝ մահը կենցաղի պատերազմների մեջ գտնվողների չարչարանքների եզրագիծն է եւ սկիզբը պսակների, իսկ հարությունը լրումն է պսակների, ինչպես ասում է սուրբ Դիոնեսիոսը, եւ եկեղեցու բոլոր ուղղափառ վարդապետները համաձայն են այս բանին:

Եվ տե՛ս, թե ինչպես. նախ՝ այստեղ մարդու հոգին բարու եւ չարի մեջ է, մահից հետո՝ միայն բարու մեջ, իսկ հարության ժամանակ բարիքի եւ փառքերի մեջ: Դարձյալ՝ այստեղ խոստացվում են պսակներ, մահը սկիզբ է եւ ճանապարհ, իսկ հարությունը լրումն է պսակների եւ երանության:

Դարձյալ՝ այս հավատի, մահից հետո՝ հույսի, իսկ հարության ժամանակ՝ սիրո [ժամանակն] է: Քանի որ այստեղ անփոփոխ հավատով հավատում ենք, մահից հետո հասնում եւ անմահ հույսով տեսնում եւ ուրախանում ենք, ինչպես Սողոմոնն է ասում. «Նրանց հույսը լի է անմահությամբ»: Իսկ հարությունից հետո սերտ եւ անքակտելի սիրով միավորվելու ենք, ինչպես առաքյալն է ասում. «Այս երեքը՝ հավատը, հույսը եւ սերը, եւ սրանցից մեծը սերն է, որ հավիտենական է եւ անքակտելի»: Դարձյալ՝ հոգին այստեղ կարող է մեղանչել, կարող է եւ չմեղանչել, իսկ հարությունից հետո մեղանչել չի կարող, քանի որ անկարող է մեղք գործել: Այդպես նաեւ մեղավոր հոգին այստեղ կարող է արդարանալ, իսկ հարությունից հետո արդարանալ չի կարող, քանի որ անկարող է, այլ պետք է դատապարտվի, ինչպես դեւերի մեղանչումն ու անկումը, որ մահն է, եւ դատապարտությունը, որ պատիժն է:

Շարունակությունը՝ էջ 5

ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ՇԻՐԱԶ - 90

ԴԵՊԻ ՄԱՐԴԸ

«Դեռ հեռու է մինչեւ Մարդը իր ճամփան»...

Հ. ԹՈՒՄԱՆՅԱՆ

Այո՛, դեպի Մարդը, դեպի հավերժական ու հավիտենական Մարդը, որ քեզ նմանի ստեղծվ կանգնում է քո առաջ եւ ասում՝ ես եմ. ես եմ, որ Աստված եմ եւ Աստծու որդի եմ, ես եմ, որ Ադամն եմ ու Ադամի որդի եմ, ես եմ, որ սասանա եմ ու սասանայի ճուտ եմ, ճանաչի՛ր քեզ, ճանաչի՛ր քեզ եւ խորհիր իմ մասին:

Դեռեւս «Բիբլիականում» Շիրազն արդեն հայտնաբերել էր իր ստեղծագործական խառնվածքին բնորոշ մարդու կերպարը: Դա ժամանակային մեծ ընդգրկումների խաչուղում հանդիպացող հավերժական մարդն է, որի ներաշխարհը շարունակվում է բացվել եւ ներխուժել փիլիսոփայական նոր զննումների ոլորտը:

Շիրազը աշխարհի ու մարդու արարչագործական գոյաքանության եւ նրա երբի պատմական ճակատագիրը պարզող ընդգրկումների բանաստեղծ է: Որպես բնության գլուխգործոց, որպես բոլոր զարունները թագավորած բնության արփ՝ կանգնում է ինքը՝ մարդը եւ մարդու մեջ խտացված մարդկությունը: Դա նաեւ նշանակում է, որ նա ինքը՝ մարդը ու իրենով ընդհանրացված մարդկությունը ոչ միայն ժամանակների ծնունդ է ու խտացում, այլեւ այդ ժամանակների շարժումն իմաստավորող անսպառ մի ոգի: Այդ իսկ պատճառով Շիրազը ժամանակային մեծ ընդգրկումների բանաստեղծ է, որ խոսում է հավերժության հետ եւ մարդ աշխարհի հոգեւոր աշխարհը ձեւավորող հավերժական խոհերի ու ապրումների հետ: «Բոլոր դարերն իմ հոգում... Ես մոտեն եմ դարերի»,- ահա այս զգացողությունն է, որ դառնում է նրա գեղարվեստական մտածողության հիմքը եւ ձեւավորում ընդգրկումների, համեմատություն-զուգորդությունների չափն ու կշիռը:

Շիրազի մարդերգությունն արծարծում է կյանքի ու մահվան առեղծվածի, մարդու կատարելագործման, չարի ու բարու, կյանքի իմաստի եւ ունայնության վաղնջական հնության, բայց ստեական նշանակություն ունեցող հարցերը: Այս արծարծումների մեջ Շիրազը փորձում է գտնել կյանքը իմաստավորող մնայուն արժեքներ՝ հանգելով հայրենիքի հավերժության եւ մայրական սիրո գոյությանը: Հայրենիքն ու մոր կերպարը դառնում են Շիրազի մարդերգության հիմնասյուները, նրա պոեզիայի գլխավոր խորհրդանշանները:

Շիրազի մարդերգությունն իր ներքին շարժումով սկսվում է անհասակյան բնույթի քնարերգությունից եւ իր միջով ճանապարհ հարթում դեպի մարդն ընդհանրապես: Նա, նախ, պատկերում է բնության հզոր ուժերի առջեւ թույլ ու երեր մարդուն, որը, աստիճանաբար իմաստնանալով, դառնում է իր ու աշխարհի տերը: Ոչնչից ծնված մարդը մի ամբողջ կյանք է ապրում նրա ստեղծագործության մեջ՝ ծննդությունից շարժվելով մինչեւ... անմահություն:

Մարդը, ըստ Շիրազի, ամեն ինչ է, այսինքն՝ Աստծո ու սասանայի միասնություն: Մեկ մարդու ու նաեւ մարդկության մեջ ապրող բարի ու չար ուժերի այդ ներքին պայքարն էլ բնութագրում է նրա պոեզիայի բովանդակությունը: Եվ այսպես որերորդ անգամ ձեւավորվում եւ իր պատասխանն է պահանջում հազարդարյա հարցումը՝ ո՞վ է մարդը: Ահա «Մարդը» վերնագրված բանաստեղծության բերած պատասխանը. **«Երբ նայում եմ ծաղիկներին՝ Քնքշանում եմ ծաղկի նման, Երբ նայում եմ վեր՝ աստղերին՝ Բարձրանում եմ աստղի նման, Երբ նայում եմ ծաղկած հողին՝ Խոնարհվում եմ մայր հողի պես»**: Մարդ արարածի գոյաքանության մեջ Շիրազը տեսնում է հնարավոր ամեն ինչ: «Ինքներգանք համամարդկային» պոեմում մարդը երեւում է իր գոյության հնարավոր բոլոր ձեւերի մեջ, երեւում է որպես աշխարհի բազմաստր մասնիկների մի առանձնահատուկ միասնություն: **«Մերթ գաղտնիքի սուզանավ ես, մերթ՝ համբավի հրթիռ... Դու մերթ տերն ես տիեզերքի, մերթ՝ երջանիկ անտուն»**,- այս ճանաչողական բնութագրումները նրան հասցնում են մարդու, որպես բնության գլուխգործոցի, ծագումնաբանությանը: «Գիրք ծննդոցի» հանգույն Շիրազն ստեղծում է իր «Բնության գլուխգործոցը» պոեմը, որի մեջ մանրամասնորեն տալիս է մարդու ծագումնաբանության պատմությունը: Եվ դարձյալ նույն բազմաստր միացություններից միացումարն է մարդը, որի շաղախը հյուսված է հնարավոր ամեն տեսակի նյութից՝

Շաղախն հյուսված էր լույսի մարմընով՝ հում
աստղանյութով,
Որ մարդու ոգին միշտ վեր սավառնի...
Շաղված էր մասաղ մամռնքի սրտով, առյուծի
կաթով,
Որ երբ մարդանա՝ մարդը բնության
կոկորդից բռնի...
Շաղված էր ծովի անաղարտ աղով, մեղվով
լուսոյի,
Որ մարդն անարատ ու հոգեհամբույր,
մարդաբույր մնա:
Շաղված էր շաղախն Աստծու արցունքով,
ցողով ամբրոսի,
Որ խորն զգալով մարդն էլ արտասվի,
իրավ մարդանա:

Միաժամանակ՝ **«Շաղված էր կավը խոր անդունդից, ծով երազանքից, քնքուշ տանջանքից... Հրեշտակաշունչ մեղմ հուզումներից, երազանքների փլուզումներից...»**: Այր մարդու ծնունդին հաջորդում է կին մարդու ծնունդը, որը թե՛ Մասիսի ձախ ձյուների շաղախ է, թե՛ ծաղիկների բույր ու շուշանի: Միաժամանակ, ըստ Շիրազի, կինը ծնունդ է նաեւ ամեն տեսակի դիվային ուժերի՝ **«Եվ այսպես կերտեց Արարողը մեծ, Դժոխք ու դրախտ կնոջ մեջ դրեց»**: Ասված ծնունդ է տալիս նաեւ մարդու հոգեւոր ուժերին ու բարոյական արժեքներին եւ նրան նետում չար ու բարի ուժերի մարդկային կյանքի հորձանուտի մեջ: Դժվարին ինքնաճանաչողությամբ մարդն անցնում է հոգեւոր զարգացման մի ճանապարհ, որը նրան տանում է դեպի կատարելագործում: Սա մի ամբողջ ֆանտասմագորիա է, ուր իրար են խառնված նախանյութն ու կյանքի նախաստեղծ վիճակը, ուր ժամանակը հազարամյակների չեբ-չեր ունի, եւ ուր մարդն ու գազանը դեռ կողք կողքի են: Սա մարդկության ու քաղաքակրթության ամբողջ պատմությունն է՝ դրված շիրազյան հորդահոս պատկերների շարափի մեջ: Պոեմն ավարտվում է մարդու կատարելագործման պահանջ-պատգամով՝ «Վայրի գազաններ թվանք գալիքին,- Մենք, որ ասված ենք թվում մեր աչքին», եւ ապա՝

Աստվածանալուդ ճանապարհներին
Դու դեռ սանդուղքի մի քարն ես եղել,
Դու միշտ քամես քո սասանային,
Որ աստվածանաս դու թեկուզ մի թել...

Աստծո ու սասանայի վեճը, ըստ Շիրազի, հավերժական է, որ նշանակում է, թե այդ վեճը նաեւ ամեն մի մարդու մեջ է, եւ որ նա միշտ ինքնուրույնաբար իր կատարելագործման ուղին հարթի: Պատգամ-պատվիրանը վերստին նույնն է. **«Ե՞րբ պիտի, ով մարդ, հաղթես ինքդ... քեզ, Քո մեջ՝ վիրավոր Աստծուն ամոքես»** («Աստծո ձայնը»):

Շիրազի «Գիրք ծննդոցը» շարունակվում է «Աշխարհի հավերժությունները» պոեմում: Մարդու արարչագործությանն այստեղ հաջորդում է մարդկային տարբեր ցեղերի լեզուների ստեղծումը: Քարանձավաբնակ վայրենուն Շիրազն օժտում է լեզվով: Դա ծաղիկների լեզուն է: Ասված լեզու է տալիս մարդուն, որ նա իր ցավը պատմի, տիեզերքի գաղտնիքները բանա: Պատկեր-բնութագրություններով Շիրազը նկարագրում է ազգերի ու ցեղերի լեզուների գեղեցկությունը: Մի ազգին Աստված տալիս է ձնծաղիկի լեզուն, մյուսին՝ մանուշակի, երրորդին՝ օշինդի, չորրորդին՝ շուշանի եւ այսպես շարունակ: Հայոց լեզուն, Շիրազի պատկերացմամբ, կակաչածնունդ է, որը կրակի բոց ունի ու ցավի սեւ: Այս համեմատությամբ ազգը դառնում է կարկաչախոս, ցավը՝ կարկաչաստուգ, մարդը՝ կակաչամարդ: Շիրազը փառաբանում է մարդկային ցեղերն ու լեզուները եւ նրանց հավիտենական կյանք գուշակում՝ հուսալով, որ այդ հավիտենությունից բաժին կհասնի նաեւ իր լեզվին. **«Հավերժ են բոլոր ազգ ու ցեղերի երազն ու լեզուն, Քանի կան հողը, արեւ ու օվկիան»**:

Շիրազը պանծացնում է մարդու հոգեւոր հզորությունը, նրան համարում ամենահաղթ տիեզերական մի ուժ, համարում բնության գլուխգործոց: Բայց մահվան առջեւ նա եւ մնում է պարտված: Ահա այս կետից սկիզբ է առնում կյանքի ու մահվան վերաբերյալ Շիրազի փիլիսոփայությունը: Աշխարհանված մարդկային ուժն ու մահվան անխուսափելիությունը դառնում են կեցության անլուծելի առեղծված.

Ես հաղթեցի հոնաց սահին,
Ես հաղթեցի իրանացոց,
Ես բազմեցի հունաց գահին,
Ես հաղթեցի թուրանացոց:
... Ես հաղթեցի ամեն վայրկյան,
Չհաղթեցի միայն... մահին,
Հիմա չկա գեթ գերեզման
Աշխարհակալ իմ գլխին:

Ահա սա է կյանքի օրենքը, որը եւ ամեն առիթով ուզում է քննել ու պարզել Շիրազը:

Անմահությունը «աստղերի սփոփանքն» է մի կարճատեւ կյանքի մեջ: Բայց այդ սփոփանքը կարճ մի պահի խաբկանք է, որովհետեւ կյանքի լույսը մեկ վայրկյան է սոսկ մահվան գիշերվա մեջ: Եվ այդ պահն էլ այլ բան չէ, քան այս աշխարհով գալու եւ անցնելու հարցասիրություն: Եվ մարդը անընդհատ խույս ու գրույցի մեջ է իրեն ծնած-սնած բնության հետ: Աշխարհի անընդմեջ շարժման զգացողությամբ Շիրազն ամեն առիթով իրար է բերում ծնունդի ու մահվան պարագծերը. **«Մայրական ձեռքեր՝ օրոցքն օրորող, Գարնան ծիծառներն եկան ու անցան... Ոսկեզօծ դագաղ՝ վրան մի բուռ հող, Բոլոր գարուններն եկան ու անցան»**: Շիրազը հանգում է մարդկային ամբողջ կյանքը սոսկ մեկ «մահ-վայրկյանի» տեւողությամբ ժամանակային չափի զգացողությանը: Ծնունդն ու մահը դառնում են ժամանակային շարժման չափաբաժան միավորներ: Եվ հենց այդ պահի ճակատագրական զգացողությունն է, որ բռնկում է նրա ցասումն ընդդեմ հոսող ժամանակի: Շիրազը կարծես փորձում է դիալեկտիկային հակադրել մետաֆիզիկան եւ կանգնած, անշարժ ժամանակի մեջ տեսնել ու ճանաչել կյանքը:

Շարունակությունը՝ էջ 6

«ՍԵՒԱՆԻ ԱՍՏՎԱԾԱՄԱՅՐ»
ՀՐԱՇԱԳՈՐԾ ՍՐԲԱՊԱՏԿԵՐԸ

Քրիստոնեական եկեղեցում ամենասարածվածն ու ամենասիրելին Սուրբ Մարիամ Աստվածածնի սրբապատկերներն են, որոնց մեծ մասը եւ անցյալում, եւ այսօր փառաբանված է իբրեւ հրաշագործ:

Ողջ միջնադարի ընթացքում սրբանկարիչները, ելնելով աստվածաբանության, դավանության եւ հատկապես մարեմաբանության պահանջներից, քայլ առ քայլ հղկել ու մշակել են Սուրբ Մարիամ Աստվածածնի պատկերագրությունը: Այդպես եկեղեցական-կանոնական արվեստը՝ մանրանկարչությունը, գեղանկարչությունը, որմնանկարչությունն ու քանդակագործությունը հարստացան Աստվածամոր յոթ հիմնական պատկերագրական տիպերով: Դրանցից մեկը՝ Էլեուսան (Խանդաղատանք), ծագում է ԺԱ-ԺԲ դարերից: Այս տիպի սրբանկարներից ամենահռչակավորն ու բոլոր առումներով անգերազանցելին «Վլադիմիրյան Աստվածամայրն» է:

Բյուզանդական սրբանկարչության այդ գլուխգործոցն աչքի է ընկնում գաղափարի եւ այդ գաղափարը գեղարվեստորեն ընկալելի դարձնելու բացառիկ ներդաշնակությամբ ու ամբողջականությամբ: Ընդգծենք առանցքայինը:

Սուրբ Մարիամը մայրական ողջ սիրով ու գթասրտությամբ գրկել է իր Որդուն՝ Մանուկ Հիսուսին: Գրկել է մայրական ողջ քնքշանքով ու նրբությամբ: Բայց միաժամանակ չի սեղմում կրծքին, չի պահում գրկում: Հակառակը, Մանուկ Հիսուսն է ամրորեն գրկել-փարվել մորը, գրկել նրա վիզը, դեմքը հպել մոր անհունորեն թախծոտ ու վշտահար դեմքին: Մարիամը գիտի Որդու երկրային առաքելության ավարտը... եւ հնազանդ է աստվածային կամքին: Որդին պիտի չարչարվի ու խաչվի՝ զոհաբերվելով հանուն մարդու փրկության: Մանուկ Հիսուսը նույնպես գիտի գալիքը: Կգա օրը, եւ Նա մատնության նախաժամին Գեթսեմանիում կաղոթի. «Հայր իմ, եթե կարելի չէ, որ այս բաժակը ինձնից հեռու անցնի, ապա այն կխմեմ. քո կամքը թող լինի» (Մատթ. ԻԶ 42): Այդպիսով Էլեուսան խորհրդաբանորեն (սկյալ դեպքում՝ կերպարների ներքին դրամատիկ ապրումների ցուցադրման միջոցով) արտահայտում է Հիսուս Քրիստոսի չարչարանքների ու խաչելության գաղափարը:

Հետագայում Էլեուսան հունա-կաթոլիկ արվեստի միջավայրում սկիզբ դրեց Աստվածամոր մի նոր պատկերագրական տիպի առաջ գալուն, որը մեծ տարածում գտավ հատկապես ԺԵ դարում: Այդ տիպն անվանվեց «Չարչարանաց Աստվածամայր»:

Ո՞րն է այս սրբապատկերի առանձնահատկությունը: «Չարչարանացը» նույն Էլեուսան է, սակայն թեման այստեղ արդեն մատուցվում է պատկերաստեղծական երկու սկզբունքների համատեղմամբ: Ջուս խորհրդաբանականին (ներքին տրամադրվածություն) ավելանում է պատմողականը՝ նոր կերպարների ու դետալների ավելացումով մանրամասնելով չարչարանաց գաղափարը: Մեզ արդեն ծանոթ հորինվածքի վերնամասի ազատ տարածությունը՝ Աստվածամոր կերպարից աջ եւ ձախ, լրացվում է մեկական հրեշտակի փոքրիկ պատկերով: Սակայն դա ինքնանպատակ չէ: Աջակողմյան հրեշտակի ձեռքերի մեջ Հիսուսի խաչափայտն է, ձախակողմյանի՝ կողահար նիզակը, լեղիով ու քացախով լի սկիհը: Ավելին: «Չարչարանաց» սրբապատկերների մի մասի վրա ի հայտ եկան նաեւ համապատասխան բացատրագրեր: Ահա մի հատկանշական օրինակ. «Հրեշտակը, որ նախկինում ավետիս էր տվել Ամենասուրբուհուն՝ «Ուրախացիր», այժմ կանխավ ցույց է տալիս չարչարանաց նշանակները: Իսկ Հիսուսը, մահկանացու մարմին հագած, երկյուղած սոսկալիքից, հայում է սարսափազդու գործիքները» (Н.П. Кондаков :Иконографія Богоматери. Связи греческой и русской иконописи съ итальянского живописью ранняго Возрожденія§ СПб. 1910 с. 144):

Ավելի ուշ շրջանում՝ ԺԵ դարից հետո, «Չարչարանաց Աստվածամայր» սրբապատկերը, որ լայնորեն կիրառվում էր հատկապես Կաթոլիկ եկեղեցում, ստացավ Էլեուսայից բոլորովին տարբեր հորինվածք: Փոխվեց նաեւ թեմայի արծարծման եղանակը, այն գրեթե ամբողջությամբ վերածեց պատմողական ստեղծագործության՝ պատկերի մեջ ավելացնելով չարչարանաց գործիքների քանակը: Սակայն բովանդակային փոփոխություն տեղի չունեցավ՝ թե՛ Էլեուսան, թե՛ նրանից սերող «Չարչարանաց» սրբապատկերը արտահայտում են Աստվածամոր հոգու տառապանքը՝ վերքերը, ի տես դնում Մանուկ Հիսուսի եւ Նրա մոր կատարյալ հնազանդությունը՝ սիրով ու խոնարհությամբ ընդունելու անխուսափելին:

«Չարչարանաց Աստվածամոր» պատմողական տիպի մի գեղեցիկ օրինակ է Հայաստանի Ազգային պատկերասրահում ցուցադրվող «Սեւանի Աստվածամայր» հաստոցային սրբապատկերը (Գ 3312, կս. յուղ. 79x57): Ժամանակն իր կնիքն է թողել այս սրբապատկերի վրա: Գույները խամրել են, ծածկվել կեղտի շերտով եւ մգացել: Կտավի ներկաշերտը ճաքճքել է, տեղ-տեղ՝ թափվել: Բայց, զարմանալիորեն, այս «վնասվածքները» ոչ միայն չեն խանգարում պատկերն ընկալելուն, այլեւ ավելի տպավորիչ են դարձնում այն, կարծես ձայնակցելով օգնում են առավել խորը բացահայտվելու:

«Սեւանի Աստվածամայր» սրբապատկերի հորինվածքը կարելի է մտովի բաժանել երեք պլանի: Առաջին (ստորին) պլանում Հիսուսի դատապարտության վայրն է՝ Կապրաքարահատակը (տես՝ Հովհ. ԺԹ 13): Երկրորդում (կենտրոնական) Մանուկ Հիսուսն է՝ խաչափայտը գրկին նստած Քարահատակին: Երրորդ (վերին) պլանում պատկերված է Սուրբ Աստվածամայրը:

Քարահատակը պատկերի պայմանական մուտքն է: Այստեղ սփռված են չարչարանաց գործիքները, որոնք «պատմում» են Հիսուսի երկրային կյանքի վերջին ժամերի մասին՝ մատնիչ Հուդայի սեւ գույնով ներկված աջ ձեռքը, «արյան գին» երեսուն արծաթը, ծիրանների խուրձը, հռոմեական մտրակը՝ ֆլագրումը, փշե պսակն ու եղեգը, զառերը, մուրճն ու երեք գամերը, սպունգն ու կողահար նիզակը, աքցանը:

Շարունակությունը՝ էջ 6

ՇԵՆՈՒԴԱ Գ

ՀԱՄԵՄԱՏԱԿԱՆ ԱՍՏՎԱԾԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ՇՆՈՐՀՆԵՐ. ԼԵԶՈՒՆԵՐԻ ՊԱՐԳԵՎ

Սկիզբը՝ 2003-ի թիվ 19-24, 2004-ի թիվ 1-10

Մեր բողոքական եղբայրներից շատերը ձգտում են շնորհներ ձեռք բերել եւ կառչում են դրանցից՝ կարծելով, թե դրանք որդիներ եւ ժառանգներ լինելու արտոնությունն են տալիս իրենց: Նրանք հիմնվում են հետեւյալ խոսքի միայն մի մասի վրա՝ «Բայց նախանձավոր եղեք լավագույն շնորհներին»՝ անտեսելով խոսքի շարունակությունը՝ «սակայն ես ձեզ ավելի բարձր ճանապարհ եմ ցույց տալիս» (Ա Կոր. ԺԲ 31): Եվ շեշտը լեզուների շնորհի (պարգեւի) վրա դնելով՝ մոռանում են, որ վերոբերյալ խոսքից անմիջապես հետո առաքյալն ասում է. «Եթե մարդկանց եւ հրեշտակների լեզուներով խոսեմ, սակայն սեր չունենամ, կլինեմ իբրեւ հնչող պղինձ կամ ղողանջող ծնծղա» (Ա Կոր. ԺԳ 1)՝ բացատրելով, որ սերն է բոլոր շնորհներից ամենամեծը:

Հոգու պտուղն առավել կարեւոր է Քո փրկության համար, քան Հոգու շնորհները:

Ս. Պողոս առաքյալը Գաղ. Ե 22-ում գրում է Հոգու պտղի մասին. «Իսկ Հոգու պտուղը սա է. սեր, խնդություն, խաղաղություն, համբերատարություն, քաղցրություն, բարություն, հավատ, հեզություն, ժուժկալություն»: Առաքյալն առաջին պտղի՝ սիրո մասին ասում է, որ այն հավատից եւ հույսից առավել է (Ա Կոր. ԺԳ 2, 13), նույնիսկ լեռները շարժող հավատից, իսկ Տերն ասում է, որ սիրուց են կախված ամբողջ Օրենքն ու Մարգարեները (Մատթ. ԻԲ 40):

Երբ առաքյալներն ուրախացել էին իրենց տրված շնորհների համար, Տերն ասաց նրանց. «Մի՛ ուրախացեք..., այլ առավել ուրախ եղեք, որ ձեր անունները գրված են երկնքում» (Ղուկ. Ժ 20):

Շատ մարդիկ են շնորհներ ունեցել, սակայն կորցրել են իրենց փրկությունն ու կորստյան մատնվել:

Նրանց տրված շնորհները չեն նպաստել նրանց փրկությանը, ինչպես Տերն ասաց. «Շատերն Ինձ այդ օրը կասեն. «Տե՛ր, Տե՛ր, մի՞թե Քո անունով չմարգարեացանք, Քո անունով դեւեր չհանեցինք եւ Քո անունով բազում հրաշքներ չգործեցինք»: Սակայն Ես այդ ժամանակ կասեմ նրանց. «Ես ձեզ երբեք չեմ ճանաչել. հեռացե՛ք Ինձանից բոլորդ, որ անօրենություն էիք գործում» (Մատթ. Է 22-23):

Շնորհները քո արժանիքի համար չեն տրված. հետեւաբար դու նրանց համար վարձատրության արժանի չես:

Շնորհները չեն կարող քո փրկությունն ապահովել. ուրեմն ինչո՞ւ ես ձգտում ունենալ դրանք: Շնորհները փորձում են այնպիսիներին, ովքեր կամենում են փառավորել իրենց: Իսկ մեծ սրբերը, ովքեր խոնարհ են, խուսափում են շնորհներից: Ճշմարիտ է սուրբ հայրերից մեկի հետեւյալ խոսքը.

«Եթե Տերը քեզ որեւէ շնորհ է տվել, խնդրիր Նրան տալ քեզ նաեւ խոնարհություն՝ պատսպարվելու համար, եւ կամ խնդրիր Նրան, որ շնորհը վերցնի քեզանից»:

Ս. Պողոս առաքյալը, օրինակ, Տիրոջից բազմաթիվ շնորհներ էր ստացել, սակայն ասում է. «Եվ որպեսզի հայտնությունների առավելությամբ չհպարտանամ, ինձ տրվեց մարմնի խայթ՝ սատանայի հրեշտակ՝ հարվածելու ինձ, որպեսզի չհպարտանամ» (Բ Կոր. ԺԲ 7): Նույնիսկ այսպիսի մեծ առաքյալը, ով շնորհի աջակցությունն ուներ եւ հափշտակվել էր մինչեւ երրորդ երկինք (Բ Կոր. ԺԲ 2), այս շնորհների պատճառով վտանգի էր ենթարկված: Հետեւաբար, եթե այնպիսի մեծ մի առաքյալի, ինչպիսին ս. Պողոսն էր, շնորհների պատճառով վտանգ էր սպառնում, ապա ներկա ժամանակների երիտասարդները երկյուղ չպիտի՞ ունենան, երբ շնորհներ են փնտրում՝ կարծելով, թե դրանք ունենալն իրենց իրավունքն է, եւ նրանց հոգեւոր առաջնորդներն էլ իրենց ձեռքերը նրանց վրա են դնում՝ այդ շնորհների ընդունման համար:

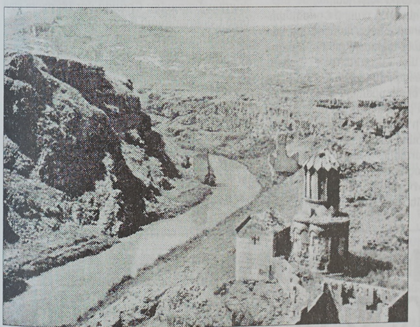

Հակոբ նահապետը շնորհներ էր ստացել. նա օրհնությունն ընդունեց, տեսավ երկրից երկինք ձգվող սանդուղքն ու նրանով բարձրացող եւ իջնող հրեշտակներին, տեսավ հենց Աստծուն եւ խոսեց Նրա հետ, կռվի մեջ մտավ Նրա ու մարդկանց հետ եւ հաղթեց (Ծննդ. ԼԲ 28): Սակայն շնորհների դեմ պատսպարվելու համար Աստված դիպավ նրա զստին, այն վնասվեց, եւ Հակոբը կաղաց: Դա մարմնի տկարության մի տեսակ էր, որ Աստված Հակոբին տվեց՝ պատսպարվելու նրան շնորհների պատճառով եղած հպարտությունից:

Իսկ ինչ վերաբերում է «նախանձավոր եղեք լավագույն շնորհներին» խոսքին, այն չի նշանակում, թե պետք է ձգտենք ունենալ դրանք, այլ թե պետք է մեր սիրտը սրբությամբ եւ խոնարհությամբ պատրաստենք, որ այն կարողանա նման շնորհներ ընդունել: Սակայն բոլոր շնորհները նշաններ ու հրաշքներ գործելու պարգեւներ չեն. իմաստությունը, գիտությունն ու հավատը նույնպես շնորհներ են՝ ըստ առաքյալի վարդապետության (Ա Կոր. ԺԲ 8-9):

Եթե կամենում ես Աստծուն աղոթել որեւէ լավ շնորհ ստանալու համար, նայիր, թե Տերն ինչ է սովորեցնում մեզ խնդրել: Լեռան քարոզում Տերն ասում է. «Նախ փնտրե՛ք Աստծո արքայությունն ու Նրա արդարությունը, եւ մնացած ամեն ինչ նույնպես կտրվի ձեզ» (Մատթ. Զ 33):

Այլեւ Տերունական աղոթքում, որը Տերը սովորեցրեց մեզ եւ որն օրինակ ծառայող աղոթք է, մենք նկատում ենք, որ ոչ մի շնորհ չի խնդրվում:

Շատ ավելի վտանգավոր է, քան շնորհն ինքը, երբ գտնում ենք մեկին, ով ասում է մի ուրիշին. «Ես քեզ շնորհ եմ տալիս» կամ «Ես քեզ իմ փորձառությունը կփոխանցեմ», եւ ձեռքերը դնում է այդ անձի վրա եւ աղոթում, որ Սուրբ Հոգին կամ «լիությունը» տրվի նրան: Առավել զարմանալին այն է, որ նույնիսկ կանայք են ձեռքերը մարդկանց վրա դնում, որպեսզի վերջիններս Սուրբ Հոգին ստանան: Կինը կարող է բժշկության շնորհ ունենալ, սակայն՝

Սուրբ Հոգին տալը քահանաների գործն է: Առաքյալները սա անում էին ձեռքերը դնելով, այնուհետեւ նրանց հաջորդող քահանաները սա անում էին Ս. Դրոշմի խորհրդի կատարման ժամանակ:

Մենք ընդունում ենք Սուրբ Հոգին մկրտությունից հետո՝ Դրոշմի (Կնունքի) խորհրդի կատարման ժամանակ: Այս օծումը նշված է Ա Հովհ. Բ 20 եւ 27 համարներում, իսկ առաքյալների կողմից ձեռքերը դնելը՝ Գործք Ը 14-17-ում:

- Այսօր շատ մարդիկ պնդում են, թե ունեն առաքյալներին եւ նրանց հաջորդներին տրված նույն իշխանությունը: Նրանք ուրիշներին տալիս են Սուրբ Հոգին, որպեսզի լցվեն Նրանով եւ կարողանան լեզուներով խոսել:

Ուղղափառության մեջ շնորհ ստացած անձինք ջանում են թաքցնել այն, ինչպես, օրինակ, ս. Սերապիոնը, ով բժշկության շնորհն ուներ, ինչպես նաեւ ուրիշ սրբեր եւս:

Շարունակությունը՝ էջ 7

ՍՈՒՐԲ ԳՐԻԳՈՐ ՏԱԹԵՎԱՑԻ

ՔԱՐՈԶ ՄԱՀՎԱՆ ՄԱՍԻՆ

Սկիզբը՝ էջ 3

Քանի որ նրանք նախ մեղանչեցին երկնքում, ապա ընկան օդի մեջ եւ մահացան. անկումը նրանց համար մահ է, ասում է սուրբ Գրիգոր Նյուսացին, եւ ապա [աշխարհի] վախճանին «պիտի տանջվեն հավիտենական հրի մեջ», ասում է Տերը: Այդպես է նաեւ մեղավոր մարդը. նա այստեղ մեղանչում է, հետո մեռնում, հոգին բաժանվում է մարմնից եւ պիտի տանջվի սատանայի հետ «հավիտենական հրում, որ նրանց համար է պատրաստված»: Այս են ասում ուղղափառ վարդապետները: Իսկ նրանք, ովքեր մտացածին խոսքեր են բարբաջում, մեզ համար անընդունելի են:

Իսկ երբ սրբազան եւ մաքուր հոգին է հասնում վախճանին, ուրախությամբ գնում է՝ ասես չարչարանքից ազատված եւ պսակին հասած. այն ժամանակ պարզ եւ մոտ է տեսնում այն, ինչ այժմ աղոտ կերպով եւ հեռու է տեսնում՝ բոլոր փառքերն ու պսակները, որ «իրենք ընդունելու են հարության օրը», ինչպես ասում է սուրբ Դիոնեսիոսը: Եվ այս՝ երեք պատճառով. նախ՝ բնական, երկրորդ՝ քանի որ, ասում է, հոգին եւ մարմինը միասին են ծառայում, միասին էլ պիտի հանգստանան եւ պսակներ ընդունեն: Դարձյալ՝ հոգին եւ մարմինը միասին են ստեղծվել եւ ծնվել մարմնավոր կյանքում, միասին էլ պիտի մտնեն հոգեւոր կյանքի մեջ: Երրորդ՝ Սուրբ Գրքերի վկայություններից:

Նախ՝ երանելիների հոգիների մասին է ասում առաքյալը, երբ գրում է. «Աստված մեզ համար ավելի լավն էր նախատեսել, որպեսզի առանց մեզ դրանք չկատարվեն» [Եբր. ԺԱ 40]: Դարձյալ՝ կորնթացիներին ասում է. «Մենք բոլորս Քրիստոսի ատյանի առաջ պիտի ներկայանանք, որպեսզի յուրաքանչյուրն ստանա, ինչ որ արել է ավելի առաջ իր մարմնով՝ թե՛ բարի եւ թե՛ չար»: Դարձյալ Տիմոթեոսին ասում է. «Ինձ սպասվում է արդարության պսակը, որ այն օրը ինձ պիտի հատուցի արդար դատավորը»:

Եվ դարձյալ ասում է. «Հասատեց մի օր, երբ պիտի դատի բոլորին»: Եվ եթե որեւէ մեկը, մեր դեմ բերելով Պողոսի խոսքը, մեզ ասի. «Ցանկանում եմ ելնել այս մարմնից եւ մտնել Աստծո մոտ», կասենք, թե Աստծո մոտ մտնելն այն է, որ մարդը հեռանում է չարից, լինում բարության մեջ եւ չի փոփոխվում դեպի չարը Աստծո պահպանությամբ՝ ըստ այն խոսքի, որ ասում է. «Արդարների հոգիները Աստծո ձեռքում են, եւ չարը չի մոտենում նրանց»: Եվ եթե որեւէ մեկն ասի, թե սա առաջին կատարյալների հոգիների մասին է ասված, ասենք, որ նրանք, ըստ իրենց գործած կատարյալ գործերի երանելի դառնալով, անդրանիկներ եղան: Առաքյալը գրում է, թե՝ «Աստված մեզ համար ավելի լավն էր նախատեսել, որպեսզի առանց մեզ դրանք չկատարվեն» [Եբր. ԺԱ 40], այսինքն՝ առաջիններն առանց մեզ՝ վերջիններիս, եւ հոգիներն առանց մեր այս մարմինների չեն պսակվելու: Իսկ եթե որեւէ մեկն ասի՝ [հապա ինչո՞ւ է գրված], թե՝ «Մի՛ պահիր քո վարձկանի վարձը հաջորդ օրը», այս մասին կասենք, թե [նրանց վարձքը] պահված չէ, այլ իրենց հոգում են նրանք ընդունում անմահության եւ երանության հույսը: Իսկ եթե մեկն ընդդիմանա, թե՝ «Հապաղող հույսը տանջում է հոգին», կասենք Գրիգոր Նյուսացու այն խոսքը, թե՝ «Հույսը նրանց համար տանջանք չէ, այլ վայելչություն, քանի որ հավաստիմ է խոստացողը եւ ճշմարիտ»: Իսկ եթե մեկն ասի. «Տեսանելի հույսը հույս չէ», կասենք, որ երկուսն է հույսը. հույս կա, որ ակնկալում է հեռավորը, եւ հույս էլ կա, որ ակնկալում է ընդունելու մերձավորը: Արդ՝ այս կյանքում մեր հույսը հեռավորի ակնկալիքն է, իսկ հետմահու հույսը ընդունում է մերձավորը: Եվ եթե մեկն ասի. «Հոգին նախ բարին է գործում, քանի որ գիտի եւ կամենում է բարին», այս մասին ասենք, որ նախ հոգին դեպի բարին է [ուղղված] ըստ մտքի տեսության եւ կամքի, բայց գործում են հոգին եւ մարմինը միասին, նույնպես եւ հոգին նախ տեսնելով ուրախանում եւ փառավորվում է, ապա միայն մարմնի հետ միասին կատարելապես պսակների արժանանում: Եվ եթե մեկն ասի, թե՝ [հապա ինչո՞ւ է ասված այն խոսքը, թե]՝ «Նրանց սպիտակ հագուստներ տրվեցին եւ ասվեց նրանց, որ կարճ ժամանակ հանգստանան, մինչեւ համալրվեն նրանց ծառայակիցներն ու եղբայրները, ովքեր պիտի նահատակվեն, ինչպես իրենք», մեկնիչն ասում է. «Սպիտակ հագուստները, որ հագել են նախքան խոստացված փառքերին հասնելը, մարմնի թանձրությունից փոխվելուց հետո նրանց ծաղկած առաքինության պայծառությունն է ցույց տալիս: Նրանք Աստծո մոտ են՝ հանգստի մեջ, ինչպես լսեցինք: Եվ ճշմարիտ է, որ արատավոր կրքերի թանձրությունից ազատվածներն ու Աստծո մոտ գտնվողները հանգստանում են, սակայն դեռեւս չեն ընդունել փառքը, մինչեւ սքանչելի երկրորդ գալուստը: Եվ դարձյալ՝ մեկ այլ տեղ ասվում է. «Եվ տեսա բոլոր ժողովուրդներից, որոնք կանգնած էին աթոռի առաջ եւ Գառան առաջ՝ իրենց վրա սպիտակ զգեստներ զգած եւ արմավենու ճյուղեր իրենց ձեռքերին»: Մեկնիչն ասում է. «Սպիտակ զգեստները, որ հագել են, Քրիստոսի շնորհների մաքրությունն է (որից բոլորս վայելեցինք, ինչպես ասում է առաքյալը): Քանի որ երբ հոգին սրբվում է, բնական պայծառությունն է ստանում, իսկ արմավենու ճյուղերը, որ բռնել էին իրենց ձեռքին, ցույց են տալիս նրանց հաղթությունը: Իսկ եթե որեւէ մեկն ասի՝ [հապա ինչո՞ւ է Տերն ասում], թե՝ «Իմ ծառանե՛ր, եկե՛ք եւ հանգստացե՛ք», եւ [ինչ է ցույց տալիս] երկնային պսակը, որ իջնում էր նրանց վրա, կասենք, որ ձայնով մարդկանց լսել եւ պսակով նրանց տեսնել տվեց, թե ինչպիսի կյանք է վիճակվելու նրանց, ովքեր սուրբ են մարդկանց մեջ. մահը սկիզբն է, իսկ ավարտը հարության ժամանակ է լինելու, ինչպես որ ասացինք:

Շարունակելի

Աշխարհաբարի վերածեց
Մարթա ԱՐԱԲՅԱՆԸ

ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ՇԻՐԱԶ - 90

ԴԵՊԻ ՄԱՐԴԸ

Սկիզբը՝ էջ 4

Կանգնած այդ պահը կարծես կյանքի հավիտենությունն է, իսկ շարժումը անընդհատ նորոգում է մահվան զգացողությունը.

Դադարեք, վայրկյաններ, տարիներ, դադարեք,
Ժամանակ, դադարիր հոսելուց,
Ինչ տարաք հերիք է, ինձ նորից մի տարեք,
Յոգնել եմ ես մահից խոսելուց:

Մետաֆիզիկականի զգացողությունը եւս պահի տեւողություն ունի, որովհետեւ ինքնախաբկանք է: Եվ վերստին գալիս է ճշմարտության անխուսափելի պահը.

Հավերժ է մահը՝ կյանքի հանդիման,
Բայց, ահա, սիրտ իմ, պիտի ծիծաղես,
Ահա ցորենի մի հատիկն անգամ
Ծլում է նորից՝ ինչքան էլ թաղես:
Արցունքի տակի ծիծաղ ես, սակայն,
Ով ծիծաղ, թեկուզ հավերժ ծիծաղես...

Կյանքի ու մահվան փիլիսոփայական հարցասիրությունը մեկ անգամ չէ, որ Շիրազին հասցնում է շեքսպիրյան մենախոսությունների: Եվ ծնվում է այսպիսի մի պատկեր.

Կանցնեի անհոգ, երբ տեսա անփույթ,
Ոսկի արտի մեջ մարդկային մի գանգ,
Եվ այն գանգի մեջ տեսա մի արտույտ,
Որ թռավ... թողեց ձագերին մենակ:
- Օ՜, ողջույն,- ասի,- ով մարդ, օ՜, ողջույն,
Գանգդ անգամ դուռ է բացում հիացքի,
Եվ օրհնում եմ քեզ, ով ունայնություն,
Որ մահդ բույն ես դարձրել կյանքի...

Կյանքի ու մահվան այս հավերժական շարժման մեջ, ի վերջո, Շիրազը եւս հանգում է հին ճշմարտությանը՝ «Գիրս մնա հիշատակող», որ նույնն է թե՝ «Գործն է անմահ». **«Նախնիներս իրար ասել՝ Նույն խոսքն ահա ինձ է հասել.- Ես մեռանիմ՝ դառնամ ի հող, Գիրս մնա հիշատակող: ... Թող իմանան դարերն ամեն Այս իմ երկսող Շիրազնամեն. - Ես մեռանիմ՝ դառնամ ի հող, Գիրս մնա հիշատակող»**:

Կյանքի ու մահվան առեղծվածի արծարծման շեքսպիրյան իմաստության հետ մեկտեղ Շիրազն իր մեջ համատեղում է նաեւ գյոթեական հետախույզ միտքը: «Ձեւսի ծաղիկը» պոեմը կարծես «Ֆաուստի» շիրազյան տարբերակը լինի: Նորից նույն հարցն է՝ ուղղված բնությանը եւ դրված աշխարհի գաղտնիքը քննող մտքի առջեւ. **«Բնությունն, իրավ, թե մայր է բարի, Ինչո՞ւ է սրում ժանիքը չարի... Կյանքի հետ ինչո՞ւ մահ էլ է ծնում, Անմահությունը ո՞ւր է թաքցնում»**: Արքայի բանաստեղծ որդին, թողնելով գահ ու գանձ, կին ու վայելք, փորձում է հասու լինել կյանքի, մահվան ու անմահության գաղտնիքին. **«Չեմ ուզում իշխել իմ նմաններին, Ուզում եմ մահվան կոկորդը բռնել... Ես երկրում կուզեմ անմեռ վերուստը,- Այսպես քրթմնջաց հայոց Ֆաուստը»**: Անընդմեջ նույն հարցումն է՝ **«Ինչո՞ւ են տեւում, այն էլ դարերով անասունն, հավքը, Այնինչ՝ մի պահ է հավերժության մեջ մարդկային կյանքը»**, եւ նույն պահանջը՝ ուղղված ամենակարող երկնային Տիրոջը. **«Անմահություն տուր իմ մարմնականին, Որ երկրում տեսնեմ, թե չարյացն հլու՝ Մարդկության գլխին էլ ի՞նչ է գալու...»**: Անմահության դերը, ըստ Շիրազի պոեմի տրամաբանության, դառնում է Ձեւսի ծաղիկը, ինչի որոնումն էլ ընկած է պոեմի հերոսի գործողությունների հիմքում: Անմահության տենչը նաեւ անհունի գաղտնիքը եւ «հյուլեի հյուլեն» ճանաչելու ցանկություն է: Իսկ արքայազնի **«Տուր ինձ գեթ հույսի բառբաբ մի կյանք»** խնդրանքին Աստված պատասխանում է. **«Թե անմահանաք՝ Առավել վայրագ պիտի հղփանաք, Ողջ ազգերդ իրար աչք էլ կհանեք, Պերճ տիեզերքն էլ պիտի կործանեք...»**: Այսինքն՝ անմահությունը կատարելության հասած մարդկային կյանքի նպատակ կարող է լինել եւ ոչ թե անկատար կյանքի պահանջ: Ուստի եւ անմահությունը դեռեւս անհասանելի է մարդկային ցեղին:

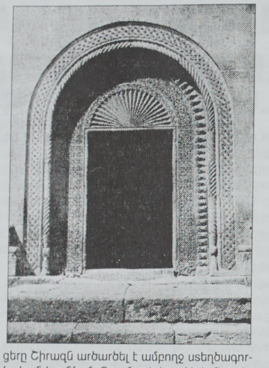

Կյանքի ու մահվան, գոյի ու անգոյի, շարժման ու փոփոխության փիլիսոփայական հարցերը Շիրազն արծարծել է ամբողջ ստեղծագործական կյանքում: Բազմաթիվ գործերի մեջ հիշատակելի են նաեւ «Օ, ծով խելահեղ...», «Ախ, ինչո՞ւ բացված...», «Ջրերը կերթան...», «Մահից դեպի կյանք...», «Թռչում են, թռչում...», »Այն օրից, երբ դու...» բանաստեղծությունները եւ շատ ու շատ քառյակներ: Այս բնույթի բանաստեղծություններում Շիրազի ուժը նրանում է, որ իրեն՝ որպես ստեղծագործող, նա համարում է աշխարհի շարժումը կարգավորող ոգի, իրեն՝ որպես ինքնօրինակ մի արարչի, հավասար իրավունքով դնում աշխարհի բախտը տնօրինող աստվածային ուժի դեմ:

Մարդու եւ մարդկայինի մասին Շիրազի փիլիսոփայական խորհրդածությունների մեջ կարեւոր տեղ ունի նաեւ անհատի, ընդհանրապես Աստծո ստեղծած ամեն մի արարածի ազատության հարցը: Ազատությունը այն առանձնահատուկ, բայց նաեւ միակ բնական վիճակն է, որ ընկած է Շիրազի թե խոսքի եւ թե բանաստեղծական նկարագրի հիմքում: Ազատությունը՝ որպես ստեղծագործական վիճակ, որպես ստեղծագործողի նկարագիր, որպես մարդկային կյանքի միակ երազանք, որպես հոգեւոր ճախրանքի սահման. **«Ինչն անհաս է՝ նա է թվում ամենագեղն ամենից,- Արծիվն ասավ՝ թեւերս առեք, երազներս տվեք ինձ»**: Մեկ այլ դեպքում նույն այս վիճակի զգացողությունը դառնում է այսպիսի պատկեր. **«Թռչունն ասաց՝ - Թեւերս առեք, ազատություն ինձ տվեք: ... Մարդն էլ ասաց՝ - Կյանքս առեք, Ազատություն ինձ տվեք»**: Այս բնույթի են նաեւ «Արծվի երազը», «Արծիվ լեռների...» բանաստեղծությունները: Եվ հենց արծվի, նաեւ առյուծի խորհրդանշաններն է, որ ազատության մասին խոսելիս սիրում էր օգտագործել Շիրազը: Գնալով նեղացող, փոքրացող մարդկային կյանքը վանդակում է մարդուն: Մարդը կորցնում է ոչ միայն արտաքին ազատությունը հասարակության մեջ եւ քաղաքակրթության օրենքների սահմաններում, այլեւ ներքին հոգեւոր ու մտավոր ազատությունը: Գիտության ստեղծած նոր սարքերի սարսափը կախվում է մարդկության գլխին, եւ տագնապալի է դառնում այն հայտնագործությունը, որի ստեղծած սարքը կարող է ի վիճակի լինել կարդալու մարդու միտքն ու հոգին: «21-րդ դարը...» բանաստեղծությունը, սկսելով այսպիսի տողերով. **«Կգա ժամանակ (վայ տեսնողներին), Մարդիկ կիմանան ինչ կմտածես, Կկարդան բոլոր մտքերդ մթին...»**, հասնում է այսպիսի բռնկուն ինքնապաշտպանության. **«Մի խոսքի արծիվ ազատությունս Չեմ փոխի հազար մեղրածովի հետ,- Իմ ազատ խոսքն է իմ հոգու սյունս, Ու ոչ թե հացի ծովը ցնծավետ»**:

Շիրազի մարդերգության մեջ առանձնահատուկ տեղ են գրավում **մորը նվիրված երգերը**: «Հուշարձան մայրիկիս» բնորոշումը, որով Շիրազը համախմբեց ու վերնագրեց իր այդ բնույթի բանաստեղծությունները, հուշարձան է մոր խորհրդանշական կերպարով բնութագրվող մարդկայնությանը: Շիրազը մոր կերպարը տեսնում է մարդկության հոգեւոր կերտվածքի տեսադաշտում: Մորը Շիրազը դարձրեց իր բնականոն հունից դուրս սայթաքող կյանքի դեմ ուղղված մի աստվածություն, որը մոլորյալ մարդկությանը պատգամում է կեցության անաղարտ բարոյականություն: Իսկ դա նշանակում է, որ մայրը վեր է ամեն ինչից եւ սուրբ. **«Միայն մայրն է մնացել սուրբ Արարատ... Աստվածները սատանաներ դուրս եկան... Ախ, լոկ մայրն է սուրբ ու վեհ»** («Նախերգ»):

Դավիթ ԳԱՍՊԱՐՅԱՆ
Բանասիրական գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր

«ՍԵՒԱՆԻ ԱՍՏՎԱԾԱՄԱՅՐ»

ՀՐԱՇԱԳՈՐԾ ՍՐԲԱՊԱՏԿԵՐԸ

Սկիզբը՝ էջ 4

Մատնության ու չարչարանքների թեման ներկայացնելուց հետո հորինվածքի ստորին մասը մեր հայացքը տանում է դեպի պատկերի կենտրոն եւ գամում Մանուկ Հիսուսի մեզ ուղղված աչքերին: Հիսուսի գրկին զոհաբերական մահվան խորհրդանիշ խաչափայտն է՝ չարչարանաց գագաթնակետը, ոտքերի տակ՝ երեւում արծաթը: Նրա հագին սպիտակ քիտոն է, որը տվյալ դեպքում նույնպես առնչվում է պատկերում արծարծվող խնդրին (տես՝ Ղուկ. ԻԲ 11): Մանուկ Հիսուսի հայացքը կարծես ասում է. «Ես եմ բարի հովիվը. բարի հովիվը իր կյանքն է տալիս ոչխարների համար» (Հովհ. Ժ 11):

Ավելի վեր Սուրբ Աստվածամայրն է: Նա պատկերված է կիսանդրի, աղոթական դիրքով: Հայացքն ուղղել է Որդուն: Վշտակիր դեմքն արտահայտում է նրա սրտի մաքրագործող տառապանքը: Որդու չարչարանքները նա կրում է սրտում: Այստեղ է բյուրեղանում պատկերի բուն ասելիքը:

Երկար տարիներ սրբապատկերը գտնվել է Սեւանի վանքում (որտեղից էլ ծագում է նրա անունը): Մասնագետները այն թվագրում են որպես ԺԷ դարի առաջին կեսի ստեղծագործություն: Մոտավոր ժամանակը որոշելուն օգնել է այն հանգամանքը, որ 1692 թվականին 16-ամյա Մխիթար Սեբաստացին՝ Մխիթարյան միաբանության ապագա հիմնադիրը, գտնվելով Սեւանի վանքում, տեսել է այդ սրբապատկերն ու աղոթել նրա առջեւ:

Այդ տարիներին պատանի Մխիթարը ծանր մտասանջության մեջ էր: Ուսումնատենչ սարկավագը ծարավի էր գիտության: Նա փնտրում էր իր կյանքի ճանապարհը, երազում գիտնական վարդապետների միաբանության մասին: Սակայն ժամանակի իրականությունը ոչ միայն հնարավորություն չէր տալիս կրթվելու եւ զարգանալու, այլեւ սառն անտարբերությամբ էր վերաբերվում այդ գաղափարին: Չկար նաեւ մի ուսյալ վարդապետ, որի մոտ կարելի լիներ աշակերտել: Մխիթարը աղոթում էր, խնդրում Աստծուն ողորմության դուռ բացել...

Ահա ինչ է գրում Մխիթար Սեբաստացու կենսագիրներից մեկը՝ Ստեփանոս Ագոնց արքեպիսկոպոսը. «...Այնչափ տառաժանմամբ եւ վշտակրութեամբ խնդրէր, հոգայր եւ տառապէր ի սրտի, եւ զգայ եւ զցերեկ արտասուալից հեծութ(եամ)բ ի ցաւագնեալ սրտէ աղաղակէր առ Ա(ստուա)ծ. Զի՞նչ լինիցի ինձ Տ(է)ր իմ. եւ կամ ես զի՞ արարից. զի եւ աստ ոչ հանդիպեցայ՝ որում փափաքի անձն իմ, արդ՝ ո՞ւր դիմեցից, եւ կամ յո՞ ապաւինեցայց ցուցանել ինձ ճանապարհ բարի, բաց ի Քէն Տ(է)ր իմ բարերար, որ լոյս ես խաւարելոց եւ առաջնորդ կենաց:

Եւ յաւուր միում մտեալ առանձինն յեկեղեցին, եւ անկե(ա)լ առաջի պատկերին Ա(ստուա)ծամօրն, կայր յաղօթս ցաւագին անձամբ, եւ արտասուօք պաղատանօք աղաչէր զմայրն ողորմութեան այցելու լինել ինքեան. եւ արտասուքն իբրեւ վտակս ջուրց հոսէին յաչաց նորա: Ապա զկնի երկար այսպիսի արտասուաթոր պաղատանաց, անկաւ թմբրութի(ւն) ի վերայ նորա: Եւ ահա երեւեցաւ նմա օրհնաբանեալ Կոյս Մարիամ Ա(ստուա)ծածինն յայտնի եւ պայծառ տեսլեամբ, զի կայր անդ դէմ յանդիման ի հանդերձս համակ ծաղկէնկարս. եւ առնովաւ երկու կուսանք իբրեւ սպասաւորք մեծի օգոստատիրուհւոյն: Եւ մինչդեռ ի զարմացման էր Մխիթար ընդ սխրալի տեսիլն, ազդ արարին նմա կուսանք՝ թէ նա ինքն է մեծ տիրուհին ամենաս(ուր)բ Ա(ստուա)ծամայրն. ը(նդ) որ հայեցեալ պատանւոյն, հրաշացաւ ընդ գերահրաշ գեղ նորա. եւ ի խորս խոնարհութե(ամբ) ընկղմեալ՝ եւ իբր ի չիք դարձե(ա)լ ի միտս իւր, լցաւ անպայման խնդութ(եամ)բ: Եւ ամենօրհնեալ կոյսն մխիթարեալ զնա եւ քաջալերեալ՝ ասէ. զինչ կամիս, եւ զինչ խնդրես. խնդրեա եւ տացի քեզ: Յայնժամ լուսով շնորհաց լուսաւորե(ա)լ պատանւոյն՝ զայն եւեթ խնդրեաց, որ քան զամենայն խնդրելիս լաւագոյն էր եւ պատշաճագոյն՝ ասելով: Ես ոչ գիտեմ տիրուհի, թէ զինչ իցէ ինձ կարեւոր եւ օգտակար, զի խնդրեցից. զայն կամիմ, զոր ինչ դու կամիս. եւ զայն խնդրեմ, զոր դու գիտես թէ ինձ պիտոյ է, եւ կամիս շնորհել: Ասէ ցնա Տիրամայրն. բարի է, կատարեցից քեզ զխնդրուածդ զայդ. եւ նոյնժամայն աներեւոյթ եղեւ տեսիլն: Եւ սթափեալ պատանւոյն, եգիտ զանձն քաջալերեալ եւ լի մխիթարութ(եամ)բ. եւ գոհացաւ ցնծութեամբ սրտի զՏ(եառ)նէ եւ զամենօրհնեալ կուսէն: Եւ այնուհետեւ բնաւ ոչ ջնջեցաւ ի մտաց նորա սքանչելի տեսիլ կերպարանացն. զայն ունէր ցանգ առաջի մտացն աչաց յամենայն յաղօթս իւր. եւ այն եղեւ մխիթարու(թ)ի(ւն) նմա յամենայն վիշտս եւ ի տառապանս, զոր կրեաց ընդ բովանդակ կեանս իւր...» («Պատմութիւն կենաց եւ վարուց Տեառն Մխիթարայ Սեբաստացւոյ րաբունապետի եւ Աբբայի...», Վենետիկ, 1810, էջ 47-49):

Փաստորեն այս տեսիլքով Մխիթարը ստանում է աստվածային օրհնություն եւ օգնականություն՝ իրագործելու իր երազանքը: Տարիներ անց, բազում դժվարություններ հաղթահարելով, նա հիմնում է իր միաբանությունը եւ նվիրում այն Սուրբ Աստվածամորը: Ղեւոնդ Ալիշանի խոսքով. «... յաջողեցաւ նորին Տիրամօր շնորհօք հաստատել զկրօնս իւր (1700), շինելով վանս՝ նախ ի Մեթոն Մոռէայ, եւ ապա (1717) ի Վենետիկ, անուանելով զմիաբանսն Որդեգիրս Կուսին աստուածայնոյ, որում յանձն արար զնոսա» («Սիսական, տեղագրութիւն Սիւնեաց աշխարհի», Վենետիկ, 1893, էջ 88):

Սակայն ի՞նչն է այստեղ ուշագրավ. Մխիթար Սեբաստացին արժանանում է Սուրբ Աստվածամոր այցելությանը, երբ ծնրադիր աղոթում էր եկեղեցում՝ «Սեւանի Աստվածամայր» սրբապատկերի առջեւ: **Սա մի եզակի վկայություն է Հայ Եկեղեցուն պատկանող հրաշագործ սրբապատկերի մասին:**

Մեր եկեղեցին ունի մի շարք նվիրական սրբություններ, որոնք դարեր շարունակ հայ հավատացյալի համար եղել ու կան առանձնահատուկ մեծարանքի առարկա: Հատկապես նշանավոր են Սուրբ Գեղարդը, Սուրբ Գրիգոր Լուսավորչի Աջը, Խոտակերաց Սուրբ Նշանը, Սկեւռայի Մասնատուփը, Շուրիշկանի Ավետարանը եւ այլն: Այս սրբությունները հայտնի են նաեւ իրենց հրաշագործ զորությամբ՝ պայմանավորված եւ փոխկապակցված հավատացյալի անկեղծ հավատով եւ այդ օծյալ իրերի աստվածային ներգործությամբ: Այդպես է նաեւ հայոց սրբապատկերների պարագայում, որոնք մեր եկեղեցում, դեռ վաղ միջնադարից ընդունված կարգի համաձայն, օրհնվելուց եւ անվանակոչվելուց հետո օծվում են սրբազան Մյուռոնով:

Բնականաբար օծված է նաեւ «Սեւանի Աստվածամայրը», եւ ուստի որպես այդպիսին պետք է գտնվի օծյալ վայրում, օծյալ տաճարում, այն է՝ եկեղեցում: Այսինքն՝ անհրաժեշտ է ապահովել սրբապատկերի գործառույթն իրականացնող միջավայրը: Ասել կուզենք, որ արժե ժամանակին եկեղեցուց բռնագրավված սրբապատկերներն ընդհանրապես, իսկ այս դեպքում «Սեւանի Աստվածամայրը» մասնավորապես, վերադարձվեն հարազատ տուն: Կարծում ենք՝ վերոհիշյալ պատկերի տունդարձը կարող է լավագույնս նպաստել նրա կոչմանը՝ հրաշագործությանը: Նա պետք է վերադառնա, որպեսզի տարիների հարկադրական բաժանումից հետո վերստին հանդիպի Տիրոջն ապավինած հավատացյալին՝ բարեխոսելու, բժշկելու նրա հոգին ու մարմինը, օգնելու ալեկոծյալ հոգիներին, անտերկյուղ պահելու տարակուսյալներին, հաստատելու աստվածպաշտությունը:

Ավետ ԱՎԵՏԻՍՅԱՆ

ԲԱԶԱԼՏ ԳՈՒՄԱՐԱԾ ՀՈԳԻ

Երբ Լենինգրադի Գեղարվեստի ակադեմիան ավարտելուց հետո Արտաշես Հովսեփյանը վերադարձավ Երեւան, այստեղ ընդամենը մի բարձրահարկ շենք կար եւ մի մեծ, լայնարձակ տարածություն-միջոց, որ գնում-զարնվում էր Արարատի լանջերին ու գագաթին: Շրջակա լեռներից քամիները թարմություն էին բերում, եւ անձրեւից հետո Թամանյանի կերտվածքը դառնում էր աշխարհի հեքիաթային քաղաքներից մեկը:

1960-ական թվականներին բարձրահարկ շենքերով եւ անճաշակ հուշարձաններով դեռեւս չխաթարված Հայաստանը մի ներշնչարան- ասպարեզ էր՝ իսկական ճարտարապետների ու քանդակագործների երազած երկիրը: Սիսիանի լեռներում ծնված Արտաշեսը այս երկրի իսկական զավակն էր, Երեւանի Գեղարվեստի ուսումնարանում եւ Հյուսիսի լավագույն ակադեմիայում գծանկարի եւ քանդակի ծավալների մեջ արդեն խորացած մեկը, սակայն շատ հեռու էր բազալտի զարմանալի հին ու գաղտնիքներով լեցուն լեզվից, որը նրա ապագա բարեկամ Ռաֆո Իսրայելյանի մենաշնորհն էր:

Նա այն ժամանակ տեսքով արդեն քանդակագործ էր. դեմքը եւ մարմինն ասես թրծել ու կոփել էին լեռների քամիները: Արտաշեսն իր գործը իմացող ծայրահեղ համեստ մարդ է եւ այն տարիներին, երբ նոր էր սկսում քանդակագործի իր ճանապարհը եւ հիմա, երբ արդեն վաստակ ունեցող անհատականություն է: Սովորաբար նկարիչներն ու քանդակագործները ճարտարապետների նման համեստ չեն լինում: 1970- ական թվականներին ես ուշադրությամբ զննեցի անգլիական ժամանակակից քանդակագործության մի կատալոգ, որը Լոնդոնում էր հրատարակվել: Այդ հրատարակության մեջ լուսանկարված երիտասարդ քանդակագործները իրենց ջինսերով ու ատլետիկ կազմվածքներով շատ ավելի ուշադրություն էին գրավում, քան սովորական քանդակի կմախք հիշեցնող նրանց ստեղծագործությունները: Մինչդեռ այդ նույն կատալոգի մի անկյունում տեղ գտած հռչակավոր Հենրի Մուրի լուսանկարն ասես պատկերում էր մի համեստ քահանայի, որը հայտնվել էր վիթխարի ծավալների եւ անլուծելի խնդրի առջեւ: Կարճ ասած՝ մեր Արտաշես քանդակագործը չունի եւ չէր կարող ունենալ հյուսիսային ծովերի մեջ երջանիկ ու ապահով ապրող՝ կղզու բնակիչների ազատությունը, երիտասարդների անհամեստությունը, տարեցների հաշվենկատությունը: Նա չունի մեր մեծագույն քանդակագործ Հակոբ Գյուրջյանի արտիստիզմն ու նրբությունը, Գրիգոր Քեռինովի ներամփոփ մտախոհությունը, Նիկողայոս Նիկողոսյանի նկատելի հարձակողական զգացմունքայնությունը: Երբ նա հուշարձանների քաղաք Պետերբուրգից վերադարձավ մեր շոգ ու ցուրտ քաղաքը, այս քանդակագործների մասին Երեւանում դեռեւս չէին խոսում: Երեւանն իր ամբողջ հայացքով ուղղված էր դեպի Պարույր Սեւակը. «Ձեւի փնտրտուքն արդեն իսկ բովանդակություն է»,- ասել էր նա: Արտաշեսի ուսանողական ընկեր Մինաս Ավետիսյանը «արվեստի հրապարակի» ուղղակի կիզակետում էր: Քաղաքը խոսում էր Երվանդ Քոչարի մասին: Մի փոքր ավելի ուշ պիտի շողշողային Կոստան Զարյանի ու Սերգեյ Փարաջանովի աստղերը:

1969-ին Արտաշես Հովսեփյանը կերտեց Կոմիտասի դիմաքանդակը: Այդ թվականին շատերը ստեղծեցին Կոմիտասի ու Թումանյանի դիմաքանդակներն ու դիմանկարները, որովհետեւ համայն հայությունը նշում էր երկու երեւույթների հարյուրամյակը:

Արտաշեսի «Կոմիտասի» նյութը բազալտն էր: Ռեալիստական ձեւերով, մի փոքր ետ ընկած դիրքով, որպիսին սովորաբար լինում է ոգեշնչված նվագավարի գլուխը, քանդակված էր լուսանկարներից, նաեւ Փանոս Թերլեմեզյանի, Եղիշե Թադեւոսյանի պատկերումներից հայտնի հայ երգահանը: Այստեղ չկային ո՛չ ռոդենյան շարժում-արտահայտչականությունը, ո՛չ ռուսական ակադեմիզմը եւ ո՛չ էլ հայկական դեկորատիվ ծավալները, որոնք մեր քանդակներին հաղորդում էին տեղական-ժամանակակից շեշտեր: Այս քանդակը հեռու էր ծայրահեղ զգացմունքայնությունից, որպիսիք Վարշավայում տեղադրված Շիմանովսկու Շոպենի արձանն է, իր՝ Արտաշես Հովսեփյանի կերտած Արմեն Տիգրանյանի երեւանյան արձանը կամ Գեւորգ Գրիգորյանի (Ջոտտո) «Կոմիտաս» գեղանկարը: Այս երեք ստեղծագործությունների մեջ, ինչպես նաեւ ուրիշ շատ դեպքերում պատկերված անհատականությունը հատկապես ընդգծված է եւ ուշադրություն է գրավում դիմախաղի, հոգեբանության արտաքին հատկանիշների, շարժման, նաեւ որոշ ձեւախեղումների շնորհիվ:

1969-ի հոբելյանական ցուցահանդեսում Արտաշեսի «Կոմիտասը» վազող, շտապող մարդկանց, հատկապես Մինաս Ավետիսյանի, Ռուբեն Ադալյանի, Արա Շիրազի, Արտո Չաքմաքչյանի եւ այլոց փնտրումներով հետաքրքրվողների համար աննկատ, սովորական ստեղծագործություն էր: Սակայն իրողությունն այն է, որ դա, եթե ոչ տասնամյակի, ապա տարվա ամենաքանդակային քանդակն էր, չափավորության, զուսպ ու նուրբ ծավալների մեջ արտահայտված, ժամանակի գեղարվեստական միտումներից տարբերվող հետաքրքիր մի կերտվածք: Երեւանում խոսում էին մոդեռն արվեստի, սյուրռեալիզմի, աբստրակցիոնիզմի մասին, Արտաշեսը բազալտի վրա դիմաքանդակներ էր կերտում, որոնք հասկանալու համար հարկավոր էր հատուկ ուշադրություն, անհրաժեշտ էր գոնե Եգիպտոսի արձանագործության խստաճաշակ գեղեցկությունն ըմբռնող մեկը, որպիսին չկար Հայաստանում: Արտաշեսը 20-րդ դարի լարված ժամանակաշրջանի միջով դեպի Եգիպտոս նայող արվեստագետներից էր, որոնք երբեմն հայտնվում են տարբեր երկրների արվեստի տարածքներում: Այսպիսի քանդակագործներին հետամնաց համարող երջանիկ մոդեռնիստները ուղղակի մոռանում են, որ 20-րդ դարում ոչ մի Ռայթ, ոչ մի Գրոպիուս, ոչ մի Կորբյուզե չհասավ եգիպտական բուրգերի՝ տիեզերական ներդաշնակությանը համահունչ, պարզ, ապշեցուցիչ գեղեցկությանը: Բուրգի կատարյալ ձեւին մոտեցան շատերը, օրինակ՝ Լուիս Քանը, բայց ոչ ոք ավելի «ձեւապաշտ» չեղավ, քան եգիպտացի ճարտարապետներն ու քանդակագործները:

Կարծեմ թե (չեմ սիրում արվեստագետներին հարցաքննել) Արտաշեսի վրա պիտի մեծապես ներգործեին Հռիփսիմեի, Մաստարայի տաճարների զուսպ, խոհականության մղող պատերը, մաքուր ձեւերը:

Լեռներից գահավիժող ջրերի ձայնը լսելի է հեռվից: Սարեցի Արտաշեսը լռության, դադարի, լայն ու մաքուր տարածության կարոտ ունի: «Երաժշտությունը կազմված է նաեւ դադարից»,- ասել է ոչ անհայտ Ջոն Քեյջը: Եթե Կոմիտասի դիմաքանդակը պահանջում էր հատուկ ուշադրություն՝ իր վարագույրը բացելու, խոսելու, լռելու համար, ապա Երեւանի օղակաձեւ զբոսայգու տարածքում տեղադրված Արմեն Տիգրանյանի հուշարձանն ուղղակի երգում է, խոսում է: Համենայն դեպս, շատ մի նուրբ ձայն է լսելի, երբ նայում ես բազալտակերտ ոգեշունչ դեմքին: Արձանը տարածության մեջ շնչող, նկատելի մի գեղեցկություն է, որն անպայման առնչվում է երաժշտությանը, սակայն որոշ դիրքերից աչքի է զարնում քաղցրություն, սենտիմենտալություն, որից ուղղակի զուրկ են Հովսեփյանի մնացյալ քանդակները: Այս արձանի մեջ արդեն Արտաշեսն ուշադրություն է դարձրել ֆիգուրի ձեռքերին. դրանք ինքնին հետաքրքիր են, արտահայտիչ, առանձնահատուկ:

Նրբակերտ են Երեւանի Սուրբ Սարգիս եկեղեցու զարդաքանդակները. նկատելի է արվեստագետի ակնածանքը ոչ միայն հին հարթաքանդակի, այլեւ առհասարակ քարե պատի հանդեպ, ինչից, դժբախտաբար, զուրկ են եւ սպիտակ ու մաքուր թղթի արժեքը չզգացող հազարավոր գրողներ, առավել եւս համակարգչի առջեւ իրենց վեպերը թխող մեր դարի գրամոլները:

«Քանդակը տարածության նվաճում չէ»,- իր վերջին շարադրանքներից մեկում ասում է Մարտին Հայդեգերը: Քանդակի եւ տարածության հարաբերությունը չափազանց նուրբ եւ խորունկ է՝ կյանքի եւ տարածության դաշնության, նաեւ այս երկու ամբողջությունների կռվին ու պայքարին չափազանց նմանվող մի բան:

Տեղափոխեք Բրինքուշի (Բրանկուզի) քանդակները Ռումինիայի տարածքից լուսնի վրա, եւ հիմնովին կփոխվի գեղարվեստական արդյունքը:

Մեզ թվում է՝ ոչ միայն Երեւանի, այլեւ Հայաստանի արտաքին տեսքի մեջ շատ բան կփոխվի, եթե մեր մայրաքաղաքը պատկերացնենք առանց Թամանյանի հուշարձանի՝ 20-րդ դարի հայկական արվեստի նշանավոր կոթողներից մեկի:

Մարտին ՄԻՔԱՅԵԼՅԱՆ
Արվեստաբան

ՇԵՆՈՒԴԱ Գ — ՀԱՄԵՄԱՏԱԿԱՆ ԱՍՏՎԱԾԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ՇՆՈՐՀՆԵՐ. ԼԵԶՈՒՆԵՐԻ ՊԱՐԳԵՎ

Սկիզբը՝ էջ 5

Շնորհները ձե՞ռք են բերվում, թե՞ տրվում:

Աստված տալիս է ինչ շնորհ որ կամենում է, ում որ կամենում է, եւ երբ իր աստվածային իմաստությունը որոշում է. որովհետեւ՝ «Աստծո արքայությունը չի գալիս խտրանքով» (Ղուկ. ԺԷ 20): Շնորհը նման է քամու, որը փչում է ուր եւ կամենում է, «ինչպես Աստված բաժանեց յուրաքանչյուրին հավատքի չափը» (Հռոմ. ԺԲ 3): Ինչո՞ւ ենք ուրեմն շնորհներ խնդրում, հատկապես՝ լեզուների շնորհը:

Շնորհները չեն կարող տրվել մեկ անձից մյուսին, նրանք տրվում են Աստծո կամքով եւ Նրա Սուրբ Հոգու ներգործությամբ:

Լեզուներ խոսելու շնորհը, որը ստանալու համար ոմանք կարող են սնաաղոթել, թերեւս բավարարում է սնափառություն փնտրողների ամբարտավանությունը: Սնափառությունը փորձում է միայն տարեց, բայց ո՛չ՝ հոգեւոր մարդուն: Ավելի վատթար է այն, որ երբեմն այս շնորհն ունեցողներն արհամարհում են այն չունեցողներին՝ համարելով նրանց մակարդակով ավելի ցածր, մինչ Սուրբ Գիրքը հայտնապես նշում է, որ լեզուների շնորհն ամենքի համար չէ (Ա Կոր. ԺԴ): Արդյոք սա մեզ կասկածելու իրավունք չի՞ տալիս նրանց վրա, ովքեր համարում են, թե ունեն այդ շնորհը:

Եթե մեկը քեզ ասում է. «Եկ քեզ այս փորձառությունը տամ», ասա նրան. «Ես դրան արժանի չեմ: Ես բավականաչափ խոնարհություն չունեմ՝ դա տանելու համար: Սակայն եթե Աստված կամենա ինձ որեւէ շնորհ պարգեւել, Նա այն կտա ինձ առանց իմ այդ մասին խնդրելու: Այդ դեպքում ես պիտի աղոթեմ, որ Նա ինձ նաեւ խոնարհություն տա, որն ինձ կպաշտպանի բարձրամտությունից, եւ ես չեմ խոսի այդ շնորհի մասին կամ այն չեմ ցուցադրի ուրիշների առաջ, որպեսզի չլինի թե իմ կարողությունից վեր հոգեւոր պատերազմների մեջ ընկնեմ»:

Հոգեգալստական շարժումը եւ լեզուներով խոսելը

Ամենաաչքի ընկնող երեւույթը, որ առանձնացնում է այս շարժումը, այն է, որ նրա հետեւորդները հավատում են Սուրբ Հոգով մկրտությանը (որը տարբերվում է ջրով եւ Հոգով մկրտությունից): Սա է այն, ինչի մասին իրենց գրքերում գրում են հոգեգալստականներն ու նրանց հետեւող խարիզմատները եկեղեցում եւ այն կոչում Սուրբ Հոգու «էջք» կամ Սուրբ Հոգով «լցվել»:

Նրանք հավատում են, թե լեզուներով խոսելն ամենակարեւոր հատկանիշն է, որ բնորոշում է Սուրբ Հոգով մկրտությունը կամ, ինչպես ասում են, Սուրբ Հոգու «իջնելը», «լցնելը» կամ «լիությունը»: Լեզուներով խոսելը, ըստ նրանց, առաջին նշանն է, թե Սուրբ Հոգին իջել է անձի վրա: Հետեւաբար, երբ մեկը միանում է նրանց, ջանում են նրան լեզուներով խոսել տալ, որպեսզի նմանվի Հոգեգալստյան օրը Սուրբ Հոգին ստացած առաքյալներին: Նրանք շեշտը դնում են լեզուներով խոսելու վրա, ասես այն ամեն ինչ է, ինչպես եւ սովորեցնում են նրանց առաջնորդները, անկախ նրանցից՝ այդ լեզուները հասկանալի են, թե ոչ: Հաճախ, եթե ոչ՝ միշտ, նրանց խոսած լեզուները պարզապես ոչինչ չարտահայտող ձայնարձակումներ են:

Իսկ ի՞նչ է Սուրբ Գիրքը մեզ սովորեցնում լեզուների վերաբերյալ:

Լեզուներով խոսելը

Երբ ուսումնասիրում ենք Սուրբ Գիրքը, հատկապես կորնթացիներին ուղղված առաջին թղթի տասնչորրորդ (ԺԴ) գլուխը, որը կարող ենք կոչել «Լեզուների գլուխ», տեսնում ենք հետեւյալը.

ա) Լեզուների շնորհը ամենավերջում հիշված շնորհն է:

Երբ ս. Պողոս առաքյալը կորնթացիներին ուղղված այս թղթում ներկայացնում է Հոգու շնորհները, նշում է լեզուներով խոսելու եւ թարգմանելու շնորհի մասին բոլոր շնորհների վերջում: «Թեեւ տարբեր շնորհներ կան, սակայն Հոգին նույնն է... Մեկին Հոգուց տրված է իմաստության խոսք, ուրիշին՝ գիտության խոսք՝ ըստ նույն Հոգու, մյուսին՝ հավատ՝ նույն Հոգով, մյուսին՝ հրաշագործության զորություններ, մյուսին՝ մարգարեություն, մյուսին՝ հոգիների ընտրություն, մյուսին՝ լեզուների տեսակներ, մի ուրիշին էլ՝ լեզուների թարգմանություն: Սակայն միեւնույն Հոգին է հաջողում այս ամենը եւ բաժանում յուրաքանչյուրին, ինչպես կամենում է» (Ա Կոր. ԺԲ 4-11):

Այսպիսով, առաքյալը լեզուներով խոսելու եւ դրանք թարգմանելու շնորհների մասին խոսում է ամենավերջում՝ իմաստությունից, գիտությունից, հավատից, բժշկությունից, զորություններից, մարգարեությունից, հոգիների ընտրության շնորհից հետո:

Շարունակությունը՝ էջ 8

ՇԵՆՈՒԴԱ Գ

ՀԱՄԵՄԱՏԱԿԱՆ ԱՍՏՎԱԾԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ՇՆՈՐՀՆԵՐ. ԼԵԶՈՒՆԵՐԻ ՊԱՐԳԵՎ

Սկիզբը՝ էջ 7

Նա ասում է նաեւ. «Եվ որոնց Աստված կարգեց եկեղեցում, սրանք են. նախ՝ առաքյալները, երկրորդ՝ մարգարեները, երրորդ՝ ուսուցիչները, ապա՝ զորություններ, հետո բժշկության շնորհներ, օգնություններ, առաջնորդներ, լեզուների տեսակներ, լեզուների թարգմանություններ» (Ա Կոր. ԺԲ 28): Այստեղ նույնպես լեզուների մասին խոսվում է վերջում:

Ինչ վերաբերում է հետեւյալ նախադասությանը. «Նախանձավոր եղեք լավագույն շնորհներին: Սակայն ես ձեզ ավելի բարձր ճանապարհ եմ ցույց տալիս» (Ա Կոր. ԺԲ 31), առաքյալը բացատրում է, որ այդ ճանապարհը սերն է (Ա Կոր. ԺԳ): Ապա բացատրում է, որ սերն ավելի մեծ ու կարեւոր է, քան մարգարեությունը, գիտությունը եւ ամբողջ հավատը, որ կարող է լեռներ տեղաշարժել, եւ քան ողորմությունն ու ճգնակեցությունը: Նա ցույց է տալիս, որ սերն ավելի կարեւոր է, քան մարդկանց եւ նույնիսկ հրեշտակների լեզուներով խոսելը: Նա ասում է. «Եթե մարդկանց եւ հրեշտակների լեզուներով խոսեմ, սակայն սեր չունենամ, կլինեմ իբրեւ հնչող պղինձ կամ ղողանջող ծնծղա» (Ա Կոր. ԺԳ 1):

բ) Լեզուներով խոսելը բոլոր մարդկանց համար չէ:

Ինչպես վերը նշվեց, Աստված յուրաքանչյուրին անհատապես բաշխում է, ինչպես եւ կամենում է (Ա Կոր. ԺԲ 11), եւ «մենք ունենք շնորհներ ըստ մեզ տրված զանազան շնորհների» (Հռոմ. ԺԲ 6), «ինչպես Աստված բաժանեց յուրաքանչյուրին հավատքի չափը» (Հռոմ. ԺԲ 3): Իսկ ինչ վերաբերում է լեզուներով խոսելուն, առաքյալը հայտնապես ասում է. «Մի՞թե ամենքն առաքյալ են: Մի՞թե ամենքը մարգարե են: Մի՞թե ամենքն ուսուցիչ են: Մի՞թե ամենքը զորություններ ունեն: Մի՞թե ամենքը բժշկության շնորհ ունեն: Մի՞թե ամենքը լեզուներով են խոսում: Մի՞թե ամենքը թարգմանում են» (Ա Կոր. ԺԲ 29-30): Այստեղից պարզ է դառնում, որ այս շնորհը բոլոր մարդկանց համար չէ:

Նույնիսկ առաքելական շրջանում պարտադիր չէր, որ բոլոր հավատացյալները լեզուներով խոսելու շնորհն ունենային: Դա անհրաժեշտ նշան չէր Սուրբ Հոգու՝ մարդու վրա իջման: Մեկը կարող է սուրբ լինել, սակայն լեզուներով չխոսել:

Միայն Աստված գիտի, թե որեւէ շնորհ երբ եւ ինչու պետք է տրվի: Նա լեզուներով խոսելու շնորհն առատապես տվեց առաքելական շրջանում՝ ավետարանական քարոզչության սկզբնական շրջանում՝ Աստծո խոսքի տարածման համար: Դա այդ ժամանակ շատ կարեւոր էր: Սակայն լեզուներով խոսելը բոլոր ժամանակներում անհրաժեշտություն չէ, որովհետեւ գրված է «Եթե լեզուներ են, պիտի լռեն» (Ա Կոր. ԺԳ 8): Նույնիսկ առաքելական շրջանում լեզուներով խոսելու համար հատուկ պայմաններ կային, որոնցից մի քանիսը նշված են Ա Կոր. ԺԴ գլխում:

գ) Լեզուները պետք է ծառայեն եկեղեցու հոգեւոր շինությանը:

Ա Կոր. ԺԴ գլխում ամենակարեւոր բառը «շինությունն» է: Առաքյալն այն կրկնում է մի քանի անգամ՝ հատուկ շեշտ դնելով դրա վրա:

Նա հայտնապես ասում է. «Թող ամեն ինչ շինության համար լինի» (Ա Կոր. ԺԴ 26), եւ «Նույնպես եւ դուք, քանի որ նախանձախնդիր եք հոգեւոր բաներին, եկեղեցու շինության համար ձգտում եք ավելին լինել» (համար 12): Առաքյալն ասում է, որ եկեղեցու շինության համար «ով մարգարեանում է, ավելին է, քան նա, ով լեզուներով է խոսում» (համար 5), եւ բացատրում է սրա պատճառը. «Լեզուներով խոսողն իր անձն է շինում, իսկ մարգարեացողը շինում է եկեղեցին» (համար 4): «Մարգարեություն» ասելով նա նկատի ունի ուսուցումը: Ուրեմն առաքյալը նախընտրում է մարգարեությունը, քանի որ, ըստ իր խոսքի, «Ով մարգարեանում է, խոսում է մարդկանց շինության, մխիթարության եւ սփոփանքի համար» (համար 3):

Շարունակելի

Թարգմանությունը՝
Սեդա Ստամբոլցյանի

ԱՄԲԱՐԻՇՏՆԵՐԻ ՊԱՏԻԺԸ

«Վերջին օրերին չար ժամանակներ պիտի գան, երբ մարդիկ պիտի լինեն անձնասեր, փողասեր, հպարտ, ամբարտավան, հայհոյող, ծնողներին անհնազանդ, անշնորհակալ, անմաքուր, անհաշտ, անգութ, բանսարկու, անժուժկալ, դաժանաբարո, անբարեսեր, մատնիչ, հանդուգն, մեծամիտ, ավելի շատ հեշտասեր, քան աստվածասեր, մարդիկ, որ ունեն աստվածպաշտության կերպարանք, սակայն ուրացել են նրա զորությունը» (Բ Տիմոթ. Գ 1-5):

Պողոս առաքյալի վերահիշյալ խոսքերն այսօր առավել, քան երբեւէ սթափեցնում, զգաստացնում են մեզ: Հիրավի, մեր ժամանակները եւս չար են. ամեն օր բախվում ենք անարդարությունների հետ, ականատես լինում անօրինությունների: Որքա՜ն շատ են մեզանում անիրավված, արհամարհված, անարդարությունների զոհ գնացած մարդիկ. հարուստը կեղեքում է աղքատին, հզորը զրկում է իրենից տկարին, դատավորն անարդար դատ է տեսնում՝ անձնական շահերից ելնելով, հաճախ հանիրավի մեղադրվում, պախարակվում, իրենց չգործած սխալների ու մեղքերի համար դատապարտվում են շատ մարդիկ: Ի՞նչ է կատարվում: Ինչո՞ւ այսօր այնքան շատ են մեզանում ցավն ու տառապանքը, վիշտն ու տրտմությունը, ինչո՞ւ ատում ենք միմյանց, հակառակվում, նմանվում հակառակորդին՝ բանսարկուին, մինչդեռ Քրիստոս պատվիրեց սիրել միմյանց եւ նմանվել Աստծուն: Խոնարհության, ներողամտության, սիրո, հանդուրժողականության պակաս կա մեզանում: Անշուշտ այս ամենի պատճառը Աստծուց մարդու հեռանալն է. արդարության պակասն է հանգեցնում անարդարության շատանալուն, բարության պակասն է ծնում չարություն, ամբարտավանություն, անօրինություն: Մեր Տերն Ինքն ասաց. «Անօրինության շատանալուց՝ շատերի սերը պիտի ցամաքի», քանզի հակառակորդն ատելություն, չարություն է սերմանում մարդու սրտում եւ թելադրում գործել իր կամքի համաձայն: Իսկ չարին գործակից լինելով, չարիք գործելով՝ թշնամանում ենք Աստծու հետ: Մարգարեն Աստծու անունից գոչում է. «Արդար դատո՛վ դատեցեք, ողորմությո՛ւն եւ գթությո՛ւն արեք՝ յուրաքանչյուրն իր եղբորը: Մի՛ կեղեքեք այրուն, որբին, պանդխտին եւ տնանկին: Թող ոչ ոք իր սրտում ոխ չպահի իր ընկերոջ դեմ՝ նրա գործած չարիքների համար» (Զաք. Է 9, 10): Մինչդեռ Աստծու վախն ու երկյուղը չունեցողների՝ Աստծուց չերկնչողների համար չարիք գործելը դարձել է կյանքի նպատակ, իմաստ: Մարդիկ, որոնք մերժում են Աստծուն, հաճույք գտնում անօրինության մեջ եւ իրենց կյանքի բոլոր օրերում չեն դադարում չարիք գործելուց: Սբ. Հովհան Ոսկեբերանը նրանց մասին ասում է. «Չար մարդիկ ցանկանում են հավիտյան ապրել, որպեսզի հանապազ չարը գործեն», քանզի «նրանք մինչեւ չարիք չգործեն, չեն քնում: Քունը փախչում է նրանց աչքից, եւ չեն քնում, քանի որ նրանք ամբարշտության հաց են ուտում եւ հարբում են անօրենության գինով» (Առ. Դ 16, 17): Չարի ծուղակում են գտնվում եւ անզեղջ կյանքով ապրում շատ-շատերը,

ովքեր մերժում են լույսը, աստվածայինը, սուրբը, բանսարկուի խաբեություններով մոլորված ամբարիշտ ու անօրեն ընթացքով դառնացնում են բազմագութ Աստծուն, եւ ցնծում է բանսարկուն, քանզի «Անդարձ մեղավորի վրա ավելի է ցնծում, քան բոլոր մեղքերի, որոնք կատարվում են ամբողջ աշխարհում» (սբ. Վարդան Այգեկցի): Չարն անդադար մեղք գործել է տալիս իր ծուղակն ընկածներին եւ կարծրացնում նրանց սրտերը, որպեսզի երբեք չդառնան դեպի Տերը եւ անզեղջ սրտով ու անօրեն ընթացքով իրենց հավիտենական կորստյան մատնեն: Այս մասին մարգարեն գրում է. «Բայց նրանք լսել չուզեցին, այլ հիմարաբար իրենց թիկունքը շրջեցին եւ ծանրացրին իրենց ականջները՝ չլսելու համար: Նրանք իրենց սրտերն անհնազանդ դարձրին՝ չլսելու համար իմ օրենքներն ու խոսքերը» (Զաք. Է 11, 12): Իսկ Եսայի մարգարեն ավելացնում է. «Լսելով պիտի լսեք, բայց չիմանաք, տեսնելով պիտի տեսնեք, բայց չճանաչեք». քանզի այդ ժողովրդի սիրտը կարծրացել է, ծանր են լսում իրենց ականջներով, իրենց աչքերն էլ փակել են, որպեսզի չլինի թե երբեւէ աչքերով տեսնեն ու ականջներով լսեն, սրտով իմանան ու դարձի գան, եւ ես էլ բժշկեմ նրանց» (Զ 9, 10): Ամենողորմ Աստված մարդու փրկությունն ու սրբացումն է կամենում, մարդուն դեպի Իր արքայություն հրավիրում, սակայն մարդն իր ինքնիշխան կամքով ընտրում է չարը, կամովին իր մեջ ընդունում է այն բոլորը, ինչ թշնամին ցանում է իր հոգու արտում: Աստված ներող եւ սիրող Հայր է, որ ամբարշտի մահը չի կամենում, այլ դարձն ու ապրելը, եւ կամենում է, որ բոլորը փրկվեն ու ժառանգորդը լինեն երկնային արքայության, ներում է նույնիսկ ամենաանօրեն ու ամբարիշտ մարդուն, եթե վերջինս անկեղծորեն զղջում է իր գործած մեղքերի ու սխալների համար, խոստովանությամբ եւ ապաշխարությամբ դարձի գալիս. «Պիտի ներեմ նրանց անիրավությունները եւ նրանց մեղքերն ու անօրինություններն այլեւս չպիտի հիշեմ»,- ասում է Տերը: Սակայն ամբարիշտ եւ անհավատ մարդիկ, չանսալով Տիրոջ ձայնին, շարունակելով մերժել Աստծու կենարար լույսը, աստվածային պատվիրանները, ուրանում են Տիրոջը, չեն ցանկանում դարձի գալ եւ ամբարշտությամբ սպանում են իրենց հոգիները: Սողոմոն Իմաստունը գրում է, որ «Ամբարիշտները ձեռքով ու խոսքով իրենց մոտ կանչեցին մահը, նրան իրենց բարեկամ համարեցին, հալումաշ եղան եւ դաշինք կնքեցին նրա հետ», «իրենց ամբարշտությունները բազմացրին եւ իրենց անհնազանդության մեջ զորացան» (Երեմ. Ե 6): Սին է նրանց հույսը, ու ունայն՝ փառքը, քանի որ «նրանց կյանքն առավել անարգ է, քան կավը, որովհետեւ չճանաչեցին իրենց Ստեղծողին»,- ասում է Իմաստունը: Եվ պիտի կրեն իրենց պատիժը՝ իրենց խորհուրդներին համապատասխան, քանի որ արհամարհեցին արդարությունն ու ապստամբեցին Տիրոջ դեմ, պիտի ժառանգեն դժոխքն ու խավարը, քանզի չար մեղքերով իրենց անունները ջնջեցին Կյանքի Գրքից: Իսկ աշխարհի վախճանին՝ Ահեղ Դատաստանի մեծ օրը, ամբարիշտների «ամբարտավանությունը պիտի խոնարհվի, ...քանզի Զորությունների Տիրոջ օրը բոլոր հպարտների ու ամբարտավանների վրա է, բոլոր մեծամիտների ու գոռոզների վրա, որոնք պիտի խոնարհվեն» (Ես. Բ 11, 12): Նրանք պիտի ողբան իրենց թշվառ վիճակի համար, աղերսեն ամենակարող Աստծուն, որ ների իրենց, սակայն ուշ է լինելու այլեւս, որովհետեւ Տեր Աստված այս կյանքում է մեղավորի հանդեպ ողորմած, իսկ հանդերձյալում արդարադատ է: «Այստեղ է նստած ողորմության ու շնորհի աթոռին, իսկ այնտեղ կնստի դատաստանի աթոռին: Այստեղ է ներում, իսկ այնտեղ դատապարտում է» (սբ. Գր. Տաթեւացի): Եվ անզեղջ մեղավորները Տիրոջից կլսեն այն օրը. «Ես ձեզ երբեք չեմ ճանաչել, հեռո՛ւ կացեք ինձանից դուք ամենքդ, որ անօրենություն եք գործում» (Մատթ. Է 23) եւ «Գնացե՛ք ինձանից, անիծվածնե՛ր, դեպի հավիտենական կրակը» (Մատթ. ԻԵ 41), «որովհետեւ ես կանչում էի, բայց դուք չէիք լսում, երկար թախանձում էի, բայց դուք չէիք ունկնդրում ինձ...»: Եվ մեղավորները վայ կտան իրենց անձերին՝ ասելով. «Մեզ անմահություն խոստացավ, իսկ մենք մնացինք մահվան մեջ. հրավիրեց դեպի վեր՝ երկինք, իսկ մենք իջնում ենք դժոխքի անդունդները. պատրաստեց փափագելի դրախտը, իսկ մենք ընտրեցինք խոցոտիչ փողը. նաեւ պատրաստեց մշտնջենավոր կյանքը եւ փառքը, իսկ մենք մեզ մեղքով սպանեցինք» (սբ. Հովհ. Մանդակունի):

Սիրելինե՛ր, ուրեմն ականջալուր լինենք աստվածային կանչին այսօ՛ր եւ ամբարիշտ ու անօրեն ընթացքով չհեռացնենք մեզանից Աստծու սերն ու գութը. «Այսօր եթե Նրա ձայնը լսեք, մի՛ կարծրացրեք ձեր սրտերը» (Եբր. Դ 7),- հորդորում է Սբ. Գիրքը: Վանենք մեզանից ամենայն չարիք ու անօրենություն եւ չար մեղքերով չթունավորենք մեր աստվածաստեղծ հոգիները: Աստվածային պատվիրանների համաձայն՝ առաքինի ու աստվածահաճո կյանքով փորձենք ապրել եւ թերեւս ամուր, զորեղ ու անսասան հավատով զրահավորված եւ պաշտպանված միայն կկարողանանք դիմակայել չարի հոգեսպան հարձակումներին եւ այս հոգեւոր մարտում հաղթանակել: Չնմանվենք անօրեններին, որովհետեւ՝ «Ով անօրենություն երկնեց, չարիք հղացավ եւ անիրավություն ծնեց, նա փոս փորեց, խորացրեց, հենց ինքն էլ ընկավ այն փոսը, որ նա պատրաստեց: Նրա գլխին կթափվեն իր չարագործությունները, նրա գագաթին կիջնեն իր անօրենությունները» (Սղմ. Է 15-17), իսկ արդարություն գործողները եւ Տիրոջից երկյուղ կրողները պիտի ժառանգեն հավիտենության անսպառ բարիքները եւ մշտնջենավոր անանց հանգիստը բոլոր արդարների եւ սուրբերի հետ ու երկնքի արքայության մեջ կծագեն ինչպես արեգակը, որովհետեւ՝ «Արդարները պիտի ապրեն հավիտյան. նրանց վարձը Տիրոջից է, եւ նրանց խնամքը՝ Բարձրյալից: Դրա համար էլ նրանք Տիրոջ ձեռքից պիտի ընդունեն արքայության վայելչությունն ու գեղեցիկ թագը, քանի որ Տերն Իր աջով նրանց հովանի եւ Իր բազկով նրանց պաշտպան է լինելու» (Սող. Ե 16, 17):

Անժելա ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ

ՔՐԻՍՏՈՆՅԱ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Կրոնական, մշակութային, լրատվական երկշաբաթաթերթ

Հիմնադիր՝
Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին

Հրատարակիչ՝
Ս. Էջմիածնի Քրիստոնեական դաստիարակության կենտրոն

Գլխավոր խմբագիր՝
Աստղիկ Ստամբոլցյան

Գրանցման վկայական՝ 624
Խմբագրության հասցեն՝
ք. Վաղարշապատ, ՔԴԿ

հեռախոս՝
(0+31) 56780, 54510
Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի տպարան
Ստոր. տպագր. 16.06.2004թ

Տպաքանակը՝ 2500
Գինը՝ 50 դրամ